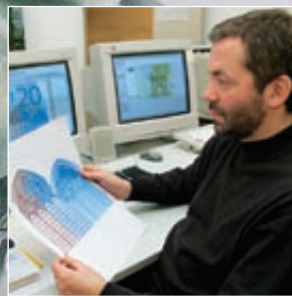

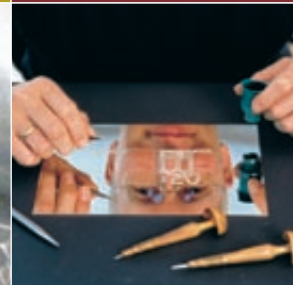
EUROPOS CENTRINIS BANKAS

EUROSISTEMA

TRUMPA
EURŲ
BANKNOTŲ
IR MONETŲ
ISTORIJA

KAIP EURAI
TAPO MŪŠŲ
PINIGAI

KAIP EURAI TAPO MŪSŲ PINIGAIS

TRUMPA EURŲ BANKNOTŲ IR MONETŲ ISTORIJA

ĮVADINIS ŽODIS	7	3 SKYRIUS	
I SKYRIUS		GAMYBA	35
PASIRENGIMO DEŠIMTMETIS	9	Banknotų pavyzdžių spausdinimas	36
Eurų banknotų ir monetų išleidimas į apyvartą	10	Bandomieji banknotai	36
Valiutos pavadinimo ir simbolio € sukūrimas	10	Spausdinimo plokščių sukūrimas	37
Nominalų nustatymas	12	Nulinės gamybos partija	38
Naujosios valiutos įvedimo laiko pasirinkimas	12	Kokybės valdymo sistemos sukūrimas	40
2 SKYRIUS		Bendradarbiavimo su tiekėjais teisiniai ir saugumo aspektai	41
DIZAINAS	17	Popieriaus gamyba	42
Banknotų dizaino temos atranka	18	Spausdinimas	44
Patogių naudoti banknotų sukūrimas	22	Didelės apimties eurų banknotų gamybos valdymas	48
Dizainų vertinimas	22	Poveikis sveikatai	49
Konsultavimasis su visuomene ir galutinio sprendimo priėmimas	24		
Eurų monetų dizainų kūrimas	28		
Galutinių dizainų parengimas	30		
Eurų banknotų serijos dizaino aprašas	32		
Priedas: Ištrauka iš eurų banknotų dizaino aprašo	33		

4 SKYRIUS GRYNUJŲ PINIGŲ KEITIMAS

Reikiamo banknotų kiekio apskaičiavimas	51
Apyvartoje esantys banknotai ir banknotų atsargos	52
Atsargų valdymo planas grynųjų pinigų keitimui	54
Išankstinis banknotų ir monetų platinimas	55
Išankstinis eurų pateikimas bankams, mažmenininkams ir kitoms įmonėms	56
Grynųjų pinigų keitimo į eurus palengvinimas mažmenininkams	59
Grynųjų eurų išleidimas į apyvartą	60
Nacionalinių banknotų ir monetų išėmimas iš apyvartos	62
Bankomatų ir grynųjų pinigų automatų pritaikymas	64
Nacionalinių banknotų keitimas į eurus nominaliąja verte	66

5 SKYRIUS VISUOMENĖS INFORMAVIMAS

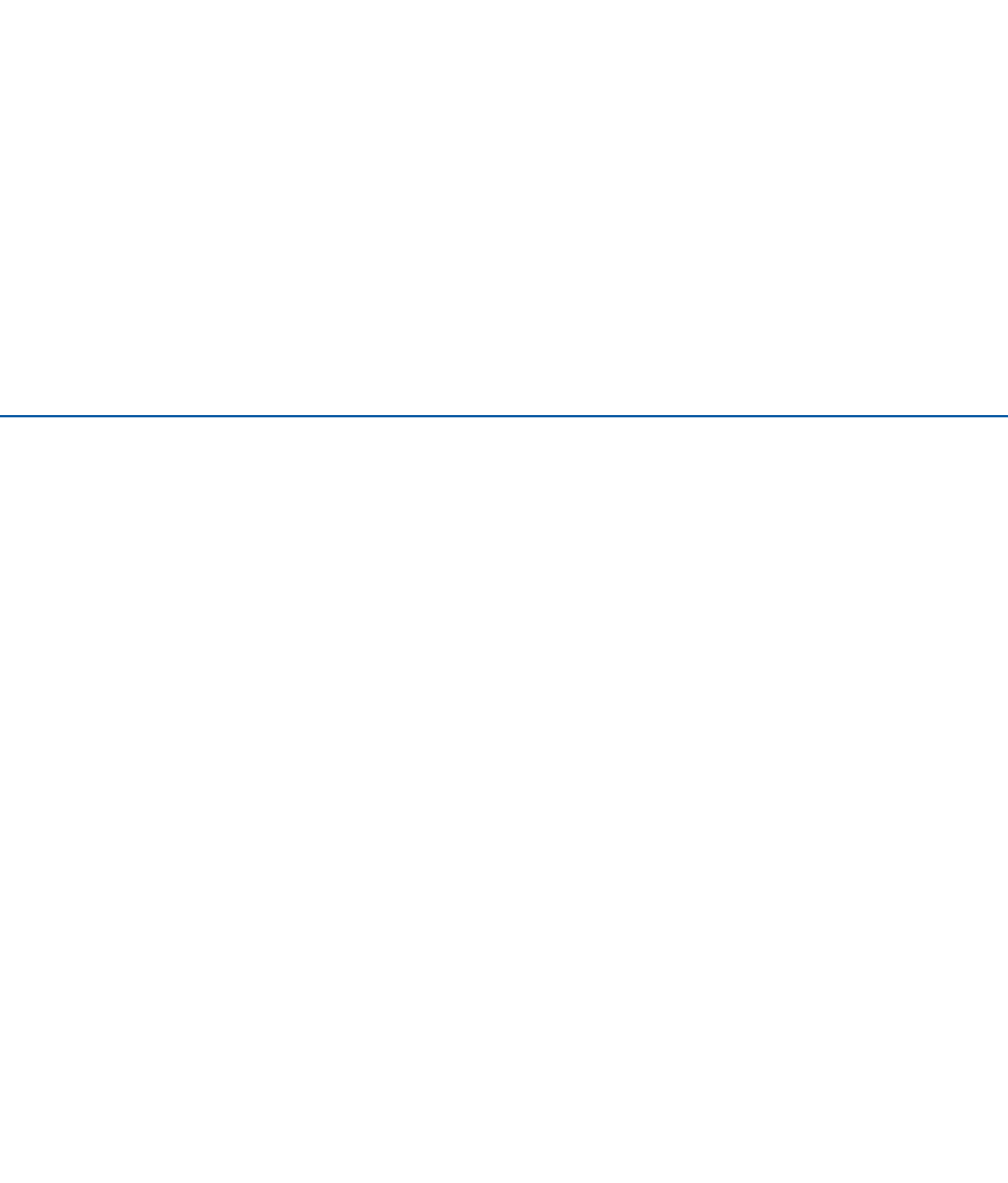
Visuomenės rengimas pinigų keitimui	69
Informacinė kampanija „Euro 2002“	70
Partnerystės programa	72
Nacionalinės visuomenės informavimo pastangos	73
Kampanijos tyrimai	74
Kampanijos tinklavietė	76
Spaudos veikla ir viešieji ryšiai	78
Žiniasklaidos kampanija	79

6 SKYRIUS EURŲ BANKNOTŲ APSAUGOS POŽYMAI

83

7 SKYRIUS POKYČIAI DABAR IR ATEITYJE

89

KAIP EURAI TAPO MŪSŲ PINIGAIS

ĮVADINIS ŽODIS

Bendroji Europos valiuta – euro valiuta – pradėta naudoti 1999 m. sausio 1 d., tačiau dar trejus metus po to ji buvo tik „virtuali“ valiuta, kurią daugiausia naudojo bankai ir finansų rinkos. Daugumai žmonių ji netapo „realia“, t. y. matoma ir apčiuopiama, valiuta iki 2002 m. sausio 1 d. Būtent šią dieną įvesti eurų banknotai ir monetos. Šiandien eurai – daugiau kaip 300 mln. europiečių kasdienio gyvenimo dalis.

Tiek pačios valiutos įvedimas, tiek ir naujų grynųjų pinigų įvedimas dvylikoje Europos šalių tapo istoriniu įvykiu, kuris buvo kruopščiai planuojamas ir kuriam buvo rengiamasi daugelį metų. Knygoje „Kaip eurai tapo mūsų pinigais“ pasakojama daugybę sprendimų ir veiksmų menanti istorija, kelias nuo pinigų eskizų iki spaustuvių, o vėliau iš centrinių bankų – į pinigines.

Europos centriniam bankui (ECB), euro zonos šalių centriniams bankams ir vyriausybėms, Europos Komisijai, banknotų spaustuvėms ir monetų kalykloms, taip pat ir daugelyje kitų sričių, ypač bankuose ir parduotuvėse, dirbantiems žmonėms teko spręsti gausybę sunkių uždavinių, įveikti daug kliūčių ir susidurti su daugybe rizikos veiksnių.

Logistinis pasirengimas banknotų ir monetų įvedimui prasidėjo dar 1992 m., kai dar niekas nežinojo, kaip jie atrodys, o naujoji valiuta net konkretaus pavadinimo neturėjo. Dėl dizaino apsispręsta 1996 m., kai ECB pirmtakas, Europos pinigų institutas (EPI), surengęs konkursą atrinko galutinius banknotų dizainus. Iki 1998 m. atspausdinta pirmoji bandomoji partija. Likus keturiems mėnesiams iki euro įvedimo dienos, t. y. iki 2002 m. sausio 1 d., grynuosius pinigus pradėta pristatyti bankams ir parduotuvėms. Per šį laikotarpį pakeista milijonai bankomatų ir smulkių prekių automatų.

Svarbus vaidmuo parengiamajame etape teko visuomenės informavimui. Kiekvienas turėjo žinoti, kaip atrodys eurai ir kaip bus galima pasikeisti savo senąją valiutą į naująją. Ši informacija buvo skleidžiama visomis įmanomomis priemonėmis: per televiziją transliuojama reklama, spausdinta reklama, internetu ir kitais kanalais. Ypač svarbus vaidmuo teko ECB ir euro zonos dvylikoje nacionalinių bankų vykdytai informacinei kampanijai „Euro 2002“. Taip pat glaudžiai bendradarbiavo vyriausybės, viešosios institucijos, komercinės ir savanoriškos organizacijos, siekdamos užtikrinti, kad informacija pasiektų visus.

Viso šio darbo rezultatas – sklandus euro įvedimas; naujieji banknotai ir monetos tapo neatsiejama mūsų gyvenimo dalimi tiek savo šalyje, tiek užsienyje. Tikiuosi, su malonumu skaitysite, kaip tai įvyko, ir kaip eurai tapo mūsų pinigais.

Jean-Claude Trichet
Europos centrinio banko pirmininkas

I SKYRIUS

PASIRENGIMO DEŠIMTMETIS

Limburgo vyriausybės pastatas Maastrichte. Jame ECB valdančioji taryba susirinko paminėti 1992 m. pasirašytos Maastrichto sutarties dešimties metų sukaktį.

EURŲ BANKNOTŲ IR MONETŲ IŠLEIDIMAS Į APYVARTĄ

Nors eurų banknotai ir monetos buvo išleisti į apyvartą 2002 m., pasirengimas jų įvedimui prasidėjo praėjusio šimtmečio paskutinio dešimtmečio pradžioje. 1992 m. vasario 7 d. Maastrichte buvo pasirašyta Europos Sąjungos sutartis. Joje buvo apibrėžti ECB ir dvylikos euro zonos priklausančių valstybių centrinių bankų įgaliojimai eurų išleidimo srityje. Joje nustatyta išimtinė ECB teisė duoti leidimą euro zonoje išleisti banknotus, kuriuos gali išleisti tiek ECB, tiek nacionaliniai centriniai bankai. Kadangi ECB neatlieka jokių grynujų pinigų operacijų, faktiškai būtent nacionaliniai centriniai bankai išleidžia banknotus į apyvartą ir išima juos iš apyvartos, tvarko ir saugo.

Apyvartoje esantys banknotai parodomi ECB ir nacionalinių centrinių bankų balansuose pagal nustatytą raktą, neatsižvelgiant į tai, kurioje šalyje jie faktiškai cirkuliuoja. Iš esmės bet kurios šalies apyvartoje esančių banknotų skaičiaus neįmanoma nustatyti dėl neregistruojamų tarpvalstybinių pinigų srautų euro zonoje, pavyzdžiui, dėl turizmo.

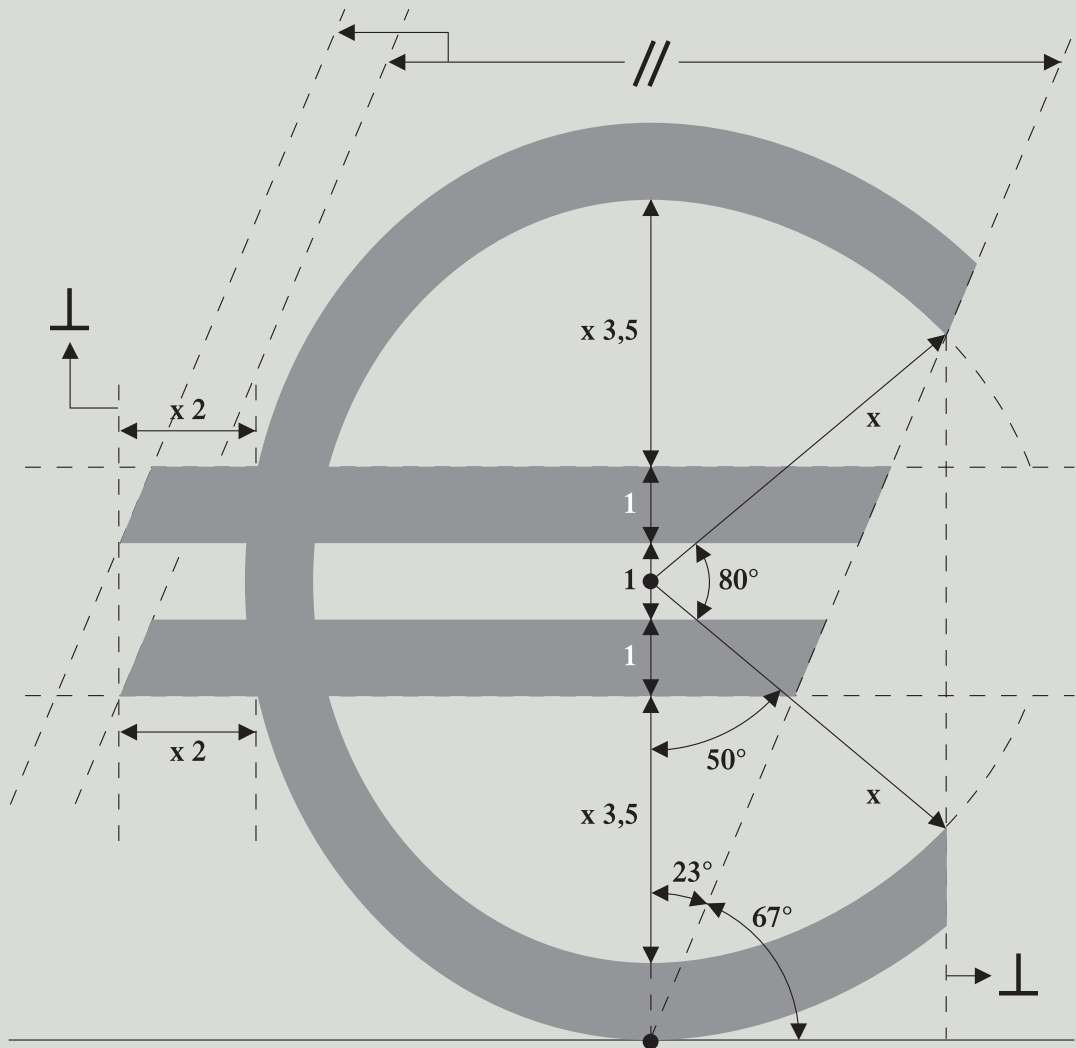
Už eurų monetas atsakingos šalių vyriausybės, o jų veiklą šioje srityje koordinuoja Europos Komisija Briuselyje. Euro zonos valstybių vyriausybės turi eurų monetų emisijos teisę ir atsako už monetų dizainą, technines ypatybes ir jų kaldinimą. Savo ruožtu ECB atsakingas už kasmet išleistinų eurų monetų kiekio patvirtinimą; jis taip pat yra nepriklausomas jau nukaldintų monetų vertintojas.

VALIUTOS PAVADINIMO IR SIMBOLIO € SUKŪRIMAS

1995 m. gruodžio mėn. Madride vykusio Europos Vadovų Tarybos susitikimo metu Europos šalių vadovai nusprendė, kad naujoji valiuta bus pavadinta euru. Kiti pasiūlymai buvo atmesti dėl nacionalinių reikšmės atspalvių. Iš jų paminėtini „dukatas“, „ekiu“, „florinas“, „frankenas“ arba „euro“ kaip priešdėlio vartojimas su jau esamų valiutų pavadinimais, pavyzdžiui, „euromarkė“. Šalių vadovai susitarė, kad pavadinimas turėtų būti vienodas visomis oficialiomis Europos Sąjungos (ES) kalbomis, atsižvelgiant į nevienodas abėcėles, ir lengvai ištariamas. O visų svarbiausia – jis turėjo būti paprastas ir simbolizuoti Europą.

Valiuta taip pat turėjo turėti savo simbolį. Kaip ir pavadinimas, simbolis turėjo aiškiai asocijuotis su Europa, būti lengvai parašomas ir patrauklus. Europos Komisijos darbuotojų parengtas trisdešimties galimų variantų sąrašas buvo sutrumpintas iki dešimties. Dėl jų buvo surengta viešoji apklausa. Iš šio sutrumpinto sąrašo buvo atrinkti du galimi simboliai, o galutinį sprendimą priėmė tuometiniai Europos Komisijos pirmininkas Jacques Santer ir Ekonomikos ir finansų reikalų komisaras Yves-Thibault de Silguy.

Euro simbolio idėja gimė iš Europos civilizacijos lopšį atspindinčios graikų abėcėlės raidės „epsilon“. Raide e prasideda ir žodis „Europa“. Dvi ryškios lygiagrečios horizontalios linijos simbolizuoja valiutos stabilumą. Oficiali euro santrumpa EUR buvo užregistruota Tarptautinėje standartizacijos organizacijoje (ISO).

Euro simbolis pagal ISO standartus.
Dvi lygiagrečios linijos pabrėžia valiutos stabilumą.

NOMINALŲ NUSTATYMAS

1994 m. lapkričio mėn. ECB pirmtako, EPI, taryba nusprendė pasirinkti septynių eurų banknotų nominalų 1–2–5 sistemą: 10 ir 100 €; 20 ir 200 €; 5, 50 ir 500 €. Ši sistema atitinka įprastinius daugumos pasaulio valiutų nominalus ir yra tokia pati ir eurų monetų: 1 centas, 10 centų ir 1 €; 2 centai, 20 centų ir 2 €; 5 centai ir 50 centų, kuriuos patvirtino ES Ekonomikos ir finansinių reikalų taryba (Ecofinas).

Dėl labai didelės vertės – 500 € – banknoto apsispręsta tik kruopščiai viską apsvarsčius. Prieš grynųjų pinigų keitimą į eurus šešių euro zoni priklausančių šalių – Austrijos, Belgijos, Vokietijos, Italijos, Liuksemburgo ir Nyderlandų – nacionalinės valiutos banknotų vertė buvo 200–500 €. Jie buvo vis plačiau naudojami. Pavyzdžiui, 1 000 Vokietijos markių vertės banknotų (atitinkančių 511 €) paklausa 2000 m. penkiolika kartų buvo didesnė už 1975 m. buvusį poreikį ir sudarė 34 proc. visos apyvartoje esančių Vokietijos markių banknotų vertės. Mažai to, ES nepriklausančiose šalyse, kurioms būdingas santykinai nestabilus pinigų politikos režimas, didelė infliacija ir (arba) nepasitikėjimas bankų sistema, žmonės dažnai taupo infliacijos mažai veikiamos valiutos grynaisiais pinigais kaip kaupimo priemonę. Iki eurų banknotų įvedimo buvo laikomi didelės vertės banknotai, pavyzdžiui, 1 000 Vokietijos markių.

Prieš grynųjų pinigų keitimą trys ES šalys – Graikija, Italija ir Austrija – naudojo labai mažos vertės (mažiau kaip 2 €) banknotus. Įvedus tiek labai didelio, tiek labai mažo nominalo banknotus, būtų susidariusi banknotų serija su pernelyg daug nominalų. Jeigu taip būtų atsitikę, banknotus būtų buvę ne taip patogiu naudoti, tvarkyti ir saugoti. Todėl buvo nuspręsta didžiausios vertės moneta pasirinkti 2 € monetą ir mažiausios vertės banknotu – 5 € banknotą.

NAUJOSIOS VALIUTOS ĮVEDIMO LAIKO PASIRINKIMAS

Madride vykusio Europos Vadovų Tarybos susitikimo metu valstybių ir vyriausybių vadovai susitarė, kad eurų banknotai ir monetos bus pradėti naudoti kartu su nacionalinėmis valiutomis vėliausiai iki 2002 m. sausio 1 d. Sprendimas dėl tikslios datos – kada nors tarp 1999 m. sausio 1 d. ir 2002 m. sausio 1 d. – buvo atidėtas vėlesniam laikui, atsižvelgiant į įvairius grynųjų pinigų naudotojų pageidavimus ir ilgą laikotarpį, kurio prireiks banknotams atspausdinti ir monetoms nukaldinti.

2002 m. sausio 1 d. data turėjo ir pranašumų, ir trūkumų. Daugiausia banknotų naudojama metų pabaigoje, kai dėl Kalėdų švenčių apyvarta apie 10 proc. yra didesnė už vidutinę, taip pat pirmosiomis sausio dienomis, kai mažmenininkai tradiciškai rengia išpardavimų akcijas ir atlieka inventorizaciją. Buvo svarstomos ir kelios kitos datos, tačiau galiausiai buvo pasirinkta 2002 m. sausio 1 d. kaip tinkamiausia diena, žyminti naujų kalendorinių metų pradžią ir atitinkanti nacionalinių viešojo valdymo institucijų lūkesčius. Madride vykusio Europos Vadovų Tarybos susitikimo metu buvo nuspręsta, kad eurai turėtų būti naudojami apyvartoje kartu su nacionalinėmis valiutomis ilgiausiai šešis mėnesius, nors vėliau buvo svarstomi ir trumpesnio laikotarpio pranašumai bei trūkumai. Trumpesnis laikotarpis padėtų sumažinti bankams, mažmenininkams ir visuomenei tenkančias bendro dviejų valiutų naudojimo sąnaudas, o ilgesnis laikotarpis leistų lengviau pritaikyti smulkių prekių automatų. Buvo susitarta sutrumpinti pereinamąjį laikotarpį. 1999 m. lapkričio mėn. Ecofinas pritarė, kad dviejų valiutų apyvartos laikotarpis turėtų trukti nuo keturių savaičių iki dviejų mėnesių. Pasibaigus šiam laikotarpiui, bankai ir toliau keis nacionalinę valiutą į eurus, tačiau pati nacionalinė valiuta nebūtu teisėta mokėjimo priemonė.

Keletas nacionalinių banknotų, pakeistų eurais. _____

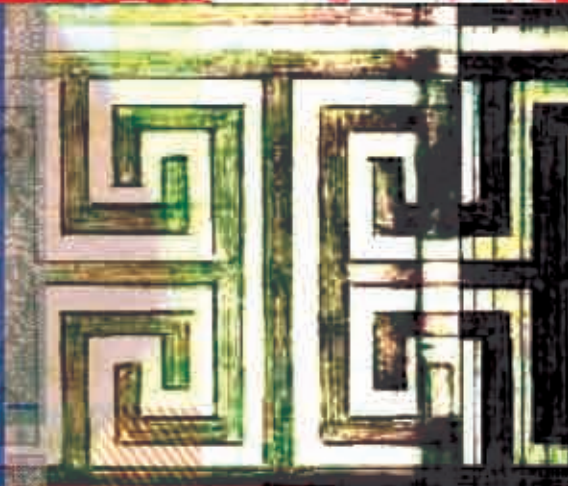

Vyriausybių vadovai Madride vykusio Europos Vadovų Tarybos susitikimo metu, 1995 m. gruodžio 15–16 d.

Europos Vadovų Tarybos Madride vykusiame susitikime Felipe González (kairėje) – tuometinis Ispanijos ministras pirmininkas bei Tarybos pirmininkas ir Jacques Santer – tuometinis Europos Komisijos pirmininkas.

2 SKYRIUS

DIZAINAS

Eurų banknotų dizaino konkurso pavyzdžių koliažas.

BANKNOTŲ DIZAINO TEMOS ATRANKA

Nors pagrindinis banknoto dizaino veiksnys – jo „nepadirbamumas“, tačiau banknotas, o ypač banknotai, skirti naudoti didelėje šalių grupėje, turėtų būti ir patrauklūs. Eurų banknotai turėjo būti priimtini visiems naudotojams euro zonoje ir už jos ribų. Banknotai bus įvairių skirtingos kultūros šalių apyvartoje, dėl to buvo būtina vengti bet kokio nacionalinio ar lyčių šališkumo. Į šį nešališką požiūrį buvo atsižvelgta parenkant dizaino temą. Be to, buvo būtina, kad banknotuose būtų galima panaudoti estetiškai patrauklius dizaino požymius.

1994 m. lapkričio mėn. EPI taryba paprašė Banknotų darbo grupės pasiūlyti eurų banknotų serijų dizaino temas. Darbo grupė, kurią visų pirma sudarė nacionalinių centrinių bankų kasos departamentų direktoriai (už banknotų išleidimą atsakingi asmenys) ir centriniams bankams priklausančių spaustuvių generaliniai direktoriai, glaudžiai bendradarbiavo su išorės konsultantais – Temos atrankos patariamąja grupe. Ją sudarė istorijos, meno, psichologijos, bendro dizaino ir banknotų dizaino sričių ekspertai.

Patariamąsios grupės buvo paprašyta pasiūlyti temas, kurios sujungtų septynis banknotų nominalus arba sudarytų jų „šeimą“, taip pat atrinkti tris geriausias temas ir jas įvertinti. Kadangi banknotai turėjo būti lengvai ir greitai atpažįstami kaip europiniai ES ir už jos ribų, buvo nuspręsta juose pavaizduoti ES vėliavą ir (arba) žvaigždes. Šiuos simbolius vis plačiau naudoja įvairios skirtingą istoriją turinčios tautos, gyvenančios ir dirbančios kaip partnerės tame pačiame žemyne. Iš pradžių buvo atrinkta aštuoniolika temų, tačiau dauguma jų vienaip ar kitaip pavaizdavo nacionalinius aspektus ar interesus:

- Europos amžiai ir stiliai
- Europos paveldas
- Abstrakti tema ir saugumas
- ES tikslai, idealai ir siekiai
- Kolektyvinė Europos atmintis ir kultūriniai laimėjimai
- Gyvūnija, augalija ir natūrali aplinka
- Su viena sritimi siejami didieji Europos veikėjai
- Europiniai aspektai (vieningos Europos egzistavimui būtini dalykai, pvz., ryšių priemonės)
- Garsiosios Europos poemos ir proza
- Keli portretai abiejose kiekvieno banknoto nominalo pusėse
- Kraštovaizdžiai
- Miestai, kuriems teko svarbus vaidmuo Europos istorijoje, pavyzdžiui, universitetų miestai
- Paminklai
- Mitai ir legendos (skandinavų, vokiečių, graikų, romėnų ir keltų)
- Europiniai rašmenys ir rašytiniai veikalai
- Įvairių laikotarpių Europos žemėlapiai
- ES „įkūrėjai“
- Kosmologija

Galiausiai Patariamoji grupė pasiūlė tokias tris temas:

- „Europos amžiai ir stiliai“: vienoje banknoto pusėje pavaizduoti iš įvairiais laikotarpiais Europoje sukurtų paveikslų, piešinių ir eskizų paimtus eilinių vyrų ir moterų portretus, o antroje pusėje – architektūrinius stilius. Buvo siekiama parinkti tokią temą, kuri pabrėžtų bendrą Europos tautų kultūros paveldą ir visame pasaulyje neabejotinai simbolizuotą Europą. Juk garsiausi Europos pastatai ar objektai yra žinomesni už žemyno politinius vadovus.

- „Europos paveldas“: vienoje banknoto pusėje pavaizduoti praeityje žinomų vyrų ir moterų portretus, o kitoje – muzikos, dailės, mokslo, architektūros, literatūros, medicinos, švietimo sričių laimėjimus. Visų septynių banknotų fone pavaizduoti Europos žemėlapi be sienų. Tai būtų požymis, vizualiai sujungiantis šią seriją. Ši tema buvo platesnė už temą „Europos amžiai ir stiliai“, nes leido pavaizduoti septynias skirtingas sritis, tačiau pasirinkus ją būtų buvę sunku surasti pusiausvyrą tarp vaizduojamų šalių ir vyrų bei moterų portretų.
- „Abstrakti tema ir saugumas“, vėliau pervadinta „Abstraktus (modernus) dizainas“: pavaizduoti geometrines figūras ir nefigūrinius dizaino elementus. Šia tema būtų galima lanksčiai rinktis dizainą ir panaudoti įvairiausių apsaugos požymius, kaip antai hologramas ir spalvą keičiančius dažus. Ši tema taip pat leido rinktis labai įvairius principus, todėl gana lengvai buvo galima užtikrinti nešališkus dizainus.

1995 m. birželio mėn. EPI taryba patvirtino du iš trijų pasiūlymus: „Europos amžiai ir stiliai“ ir „Abstraktus (modernus) dizainas“. Be to, ji taip pat sutarė, kad vieninteliai ant banknotų rašomi žodžiai būtų valiutos pavadinimas ir ECB santrumpa skirtingomis kalbomis. Požymių atrankos patariamoji grupė buvo įpareigota apibrėžti temas „Europos amžiai ir stiliai“ amžius ir susijusius architektūros stilius:

Laikotarpis
Stilius

VIII a. pr. Kr.–IV a. po Kr.
Klasikinis (graikų ir romėnų)

XI–XII a.
Romaninis

XIII–XIV a.
Gotikos

XV–XVI a.
Renesanso

1600–1750 m.
Baroko ir rokoko

1850–1914 m.
Plieno ir stiklo amžius

Nuo XX a. ketvirtojo dešimtmečio iki dabar
XX a. architektūra

Grupė taip pat atrinko kiekvienam stiliui būdingus dizaino motyvus, kuriuos dizaineriai galėjo panaudoti savo nuožiūra. Dauguma grupės narių priėjo prie išvados, kad praktiškai buvo neįmanoma surasti absoliučiai bevardžių požymių, kurie (portretų atveju) būtų patrauklūs ir kartu nešališki šalies bei lyties atžvilgiu. Dėl šios priežasties daugelyje pasiūlytų dizaino projektų buvo pavaizduotos skulptūrų detalės, tokios kaip atleto statulos galva (klasikinis stilius, numatytas ant 5 € banknoto) ir Benedetto Antelami sukurtos skulptūros galva iš Parmos katedros (romaninis stilius, ant 10 € banknoto).

Tebevykstant šioms diskusijoms, vis dar buvo svarstoma galimybė ant banknotų pavaizduoti tipinius nacionalinio dizaino požymius, iš kurių būtų matyti banknotus išleidusi šalis. Nacionalinis požymis, pavyzdžiui, romaninio stiliaus monarcho portretas, galėtų užimti iki penktadalio antrosios pusės ploto, o kita kiekvieno banknoto dalis būtų tokia pati.

Buvo parengtas banknotų dizaino aprašas, apimantis kriterijus, kurių turėtų laikytis dizaineriai. Be patrauklumo, lengvo atpažinimo ir sudėtingumo „padirbti“, tam tikrose banknotų vietose buvo privalomi apsaugos požymiai, kurie turėjo būti tam tikrų spalvų su ryškiai kontrastuojančiais vertės skaičiais. Šie techniniai reikalavimai išdėstyti 30 puslapių ir daugiausia buvo skirti techniniams apsaugos požymiams aprašyti. Kelios ištraukos iš temos „Europos amžiai ir stiliai“ dizaino aprašo perspausdinamos 32 ir 33 psl.

Keletas dizainerių kaip eurų banknotų dizaino motyvą panaudojo Antikityros jaunuolį (klasikinę graikų skulptūrą).

Eurų banknotų dizaino tema – „Europos amžiai ir stiliai“.

PATOGIŲ NAUDOTI BANKNOTŲ SUKŪRIMAS

Tokio svarbaus kasdienybės elemento kaip banknotai ir monetos pakeitimas daro įtaką kiekvienam. Ypač šis pokytis paveikia sutrikusio regėjimo žmones (jų euro zonoje yra daugiau kaip 7 mln.). Nuo 1995 m. EPI glaudžiai bendradarbiavo su Europos aklių sąjunga tiek dėl banknotų dizaino, tiek dėl jų dydžio. Šiai pažeidžiamai visuomenės grupei dėl akivaizdžių priešasčių turėtų būti paprasta juos naudoti, nes jeigu tai pavyks jiems, pavyks ir visiems kitiems.

Kiekvieną banknotą – nesvarbu, ar tai būtų 5 € ar 500 € banknotas – turėtų lengvai atpažinti silpnaregiai arba aklieji. Pavyzdžiui, gana akivaizdžiai skyrėsi dažniau naudojamų mažesnio nominalo banknotų plotis, o 100 €, 200 € ir 500 € banknotai buvo pagaminti vienodo pločio, siekiant palengvinti automatinį jų tvarkymą. Norint atskirti 200 € ir 500 € banknotus, ant jų buvo sukurti pasikartojantys iškilūs ženklai.

Visose banknotų serijose dideli vertę žymintys skaičiai paryškintu šriftu buvo nurodyti standartinėje vietoje abiejose pusėse ryškiai kontrastuojančiomis spalvomis. Šios spalvos daugiausia buvo paimtos iš šveicarų dailininko ir dailės mokytojo Johannes Itten (1888–1967 m.) sudarytos spalvų paletės. Artimiausiems nominalams buvo parinktos spalvos iš priešingų spalvų paletės segmentų, todėl jos labai ryškiai skiriasi viena nuo kitos. Tas pats pasakytina apie vienodus skaičius turinčius banknotus, pavyzdžiui, raudonąjį 10 € ir žaliąjį 100 € banknotą.

DIZAINŲ VERTINIMAS

Visų ES valstybių (išskyrus Danijos) centriniai bankai pasiūlė dizainerių kandidatūras, bet ne daugiau kaip po tris. Visi atrinkti dizaineriai turėjo banknotų dizaino kūrimo ir patrauklaus dizaino derinimo su veiksmingais apsaugos požymiais patirties. Jie buvo paprašyti per septynis mėnesius pateikti visos banknotų serijos dizainų projektus viena ar abiem temomis. EPI tarybai turėjo būti pateikta kiekvieno pasiūlymo spalvota kopija, tačiau nebuvo nurodytas gamybos metodas, todėl kai kurie dizaineriai piešinius arba brėžinius sukūrė ranka, o kiti pateikė kompiuteriu sukurtus dizainus.

Iki konkurso pabaigos 1996 m. rugsėjo 13 d. iš viso 29 dizaineriai arba jų grupės pateikė 27 pasiūlymus tradicine tema ir 17 – modernia tema. Siekiant anonimiškumo, kiekviena dizaino serija buvo sunumeruota atsitiktinės atrankos būdu parinktais triženkliais skaičiais ir išsiųsta EPI. Visuose atrankos etapuose dizainų projektai buvo pažymėti tik jiems priskirtais numeriais. Tai leido užtikrinti, kad EPI taryba ir patariamąsios grupės įvertins pateiktus pasiūlymus objektyviai, o jų sprendimui neturės įtakos kilmės šalis.

Rugsėjo pabaigoje, pirmininkaujant EPI, susirinko nepriklausomų rinkodaros, dizaino ir meno istorijos ekspertų vertinimo komisija atrinkti penkiems geriausiems dizainams kiekviena tema. Dizainai daugiausia buvo vertinami remiantis kūrybiškumo, estetikos, funkcionalumo ir tikėtino visuomenės suvokimo bei priimtumo kriterijais.

Vertinimo komisija sutarė, kad europinė banknotų „išvaizda“ bus ypač svarbus aspektas. Tai taip pat paaiškina, kodėl vertinimo komisijos atrinktuose dizainuose nedažnai buvo pavaizduoti portretai: net ir nedidelis panašumas į realų žmogų galėtų būti interpretuojamas kaip tautinio šališkumo išraiška. Atrankos metu vertinimo komisija buvo raginama pateikti savo pastabas apie dizainų detales tuo atveju, jeigu dizaino serija būtų iš esmės vertinama palankiai, bet ją reikėtų patobulinti.

Buvo vertinama trim etapais, o negavusios minimalaus vertinimo komisijos narių skaičiaus pritarimo dizainų serijos buvo atmestos. Robert Kalina dizainas, kuris po dviejų mėnesių buvo pasirinktas EPI tarybos, įvertintas antra vieta iš temos „Europos amžiai ir stiliai“. Vertinimo komisijos teigimu, „jis akivaizdžiai pavaizduoja Europos pinigų. Nors ir pagrįstas tik viena pagrindine dizaino idėja, jis pranoksta kitus įdomiai ir reikšmingai parinktais architektūriniais požymiais. [...] Labai aiškus skirtumas tarp įvairių nominalų pasiekiamas įgudusiai pasitelkiant spalvas ir ryškius skaičius.“ Iš pradžių dizaino serija buvo pasirinkta dėl jos idėjos, o ne dėl grožio. Palyginus vertinimo komisijos vertinimą su viešosios nuomonės apklausos rezultatais, Robert Kalina dizainas buvo įvertintas geriausiai.

Vertinimo komisijos atrinktų autorių sąrašas atrodo taip:

Abstrakti (moderni) tema

1. Klaus Michel ir Sanne Jünger
2. Roger Pfund
3. Robert Kalina (*Oesterreichische Nationalbank*)
4. Maryke Degryse (*Banque Nationale de Belgique/ Nationale Bank van België*)
5. Terry Thorn (*Harrisons & Sons*)

Europos amžiai ir stiliai

1. Yves Zimmermann
2. Robert Kalina (*Oesterreichische Nationalbank*)
3. Ernst ir Lorli Jünger
4. Inge Madlé (*Joh. Enschedé*)
5. Daniel ir Johanna Bruun

KONSULTAVIMASIS SU VISUOMENE IR GALUTINIO SPRENDIMO PRIĖMIMAS

1996 m. spalio mėn. visos dešimt vertinimo komisijos atrinktų dizainų serijų buvo parodytos euro zonoje dalyvausiančių šalių statistinėms tipinėms atrinktoms visuomenės grupėms. Rinkos apklausos institucija per savaitę apklausė 1 896 žmones, ką jie mano apie dizainus. Apklausos dalyvių amžius svyravo nuo 15 iki 86 metų, o amžiaus vidurkis buvo 43 metai. Iš jų 787 teigė kasdien naudojantys daug banknotų.

Didesnis apklaustųjų skaičius (35 proc.) pirmenybę teikė Maryke Degryse sukurtiems abstraktiems (moderniems) dizainams, o ne tradiciniams Robert Kalina dizainams (23 proc.). Visgi dauguma apklausos dalyvių (76 proc.) manė, kad Robert Kalina banknotai geriau išreiškė Europos idėją ir tik nedidelei jų daliai priminė konkrečią šalį ar regioną. Jo sukurta tradicinė serija, 60 proc. apklaustųjų nuomone, įkvėpė pasitikėjimo. Pažymėtina, kad apskritai tyrimai rodo, jog kuo labiau banknotas patinka iš karto, tuo daugiau pasitikėjimo jis suteikia.

Apklausos dalyviai turėjo atsakyti į maždaug 30 klausimų apie suvokimą, emocijas ir priimtinumą. Visus dizainus, išskyrus Roger Pfund sukurtą dizaino seriją ir Jünger grupės sukurtą modernią seriją, dalyviai suvokė kaip banknotus iš pirmo žvilgsnio. Minėtos dvi serijos, taip pat Terry Thorn sukurta serija, apklausos dalyviams labiau priminė meno kūrinis, o ne mokėjimo priemones.

Visuomenės nuomonės apklausa parodė, kad Robert Kalina banknotų dizainas buvo vertinamas taip:

- dėmesį visų pirma patraukia architektūriniai piešiniai, tačiau žmonės teigė, kad jie greitai pastebėjo, jog Europa buvo pagrindinis elementas;
- vaizduojama Europos tapatybė yra daugialypė, vieninga ir dinamiška, sujungianti žemyno praeitį ir ateitį.

Be visuomenės nuomonės apklausos, EPI banknotų darbo grupė įvertino dizainų projektus tokiais aspektais:

- gamybos – pavyzdžiui, ar dėl dizaino atsirastų gamybos problemų, dėl kurių papildomai padidėtų brokas (natūralūs nuostoliai) ir (arba) labai išaugtų gamybos sąnaudos?
- saugumo – pavyzdžiui, ar dizainas tinkamai integruoja apsaugos požymius ir ar šie požymiai yra su juo suderinami?
- priimtimumo visuomenei – pavyzdžiui, ar nominalus bus lengva atpažinti ir sutrikusio regėjimo žmonėms?

Pirmieji dizainų projektai paprastai patobulinami atsižvelgiant į spausdinimo reikalavimus, todėl galutiniai dizainai skiriasi nuo ankstesnių variantų. Banknotų darbo grupė priėjo išvadą, kad, padarius tam tikrus pakeitimus, visas atrinktas serijas būtų galima paversti spausdintais banknotais.

1996 m. gruodžio mėn. visų 44 dizainų anoniminės spalvotos kopijos ant tamsaus kartoninio pagrindo buvo pateiktos EPI tarybai. Taryba buvo supažindinta su vertinimo komisijos bei visuomenės nuomonės apklausos rezultatais ir Banknotų darbo grupės techninėmis pastabomis. Tarybos nariai netrukus patvirtino tradicinę Robert Kalina sukurtą seriją, kurios perteikiama idėja jiems pasirodė tokia ryški, kad dauguma jų šiai serijai skyrė pirmą vietą. Sprendimas paskelbtas 1996 m. gruodžio 16 d. per dvi vienu metu surengtas spaudos konferencijas: EPI Frankfurte – joje šį sprendimą paskelbė EPI pirmininkas Alexandre Lamfalussy ir Dubline vykusio Europos Vadovų Tarybos susitikimo metu – Nyderlandų centrinio banko valdytojas Willem F. Duisenberg (jis buvo paskirtas A. Lamfalussy įpėdiniu EPI, o vėliau tapo pirmuoju ECB pirmininku).

Iš ekspertų sudaryta vertinimo komisija 1996 m. įvertino ir pagal eiliškumą išdėstė 44 dizainų projektų serijas.

Keletas iš temos „Abstraktus (modernus) dizainas“ atrinktų banknotų dizainų: 5 € – Klaus Michel ir Sanne Jünger; 10 € – Roger Pfund; 20 € – Robert Kalina; 50 € – Maryke Degryse; 100 € – Terry Thorn; 200 € – Klaus Michel ir Sanne Jünger; 500 € – Terry Thorn.

Keletas iš temos „Europos amžiai ir stiliai“ atrinktų banknotų dizainų: 5 € – Yves Zimmermann; 10 € – Robert Kalina; 20 € – Ernst ir Lorli Jünger; 50 € – Inge Madlé; 100 € – Daniel ir Johanna Bruun; 200 € – Ernst ir Lorli Jünger; 500 € – Inge Madlé.

EURŲ MONETŲ DIZAINŲ KŪRIMAS

Eurų monetų dizainai atrinkti tuo pat metu kaip ir eurų banknotų dizainai. Atranką koordinavo Europos Komisija, o kiekviena moneta privalėjo turėti „bendrąją europinę pusę“ ir „nacionalinę pusę“.

Kiekvienas dizaineris turėjo pasiūlyti bendrą europinę pusę visos monetų serijos, pagrįstos viena iš šių trijų temų:

- architektūrinis ir ornamentinis stilius;
- ES tikslai ir idealai;
- Europos asmenybės.

1997 m. kovo mėn. Europos vertinimo komisija, kuriai pirmininkavo Europos Komisijos generalinis sekretorius, sudaryta iš įvairių sričių nepriklausomų ekspertų (įskaitant menininkus, dizainerius, numizmatų ir vartotojų atstovus), atrinko devynias serijas iš 36 konkursinių pavyzdžių. Buvo kreiptasi į Europos monetų kalyklų direktorius, kad šie įvertintų pasiūlytų dizainų didelės apimties monetų kalybos galimybes. 1997 m. birželio mėn. Amsterdame įvykusiame Europos Vadovų Tarybos susitikime atrinkta laimėjusi serija, kurią sukūrė Luc Luycx iš Belgijos karališkosios kalyklos. Jo dizainas taip pat patiko daugumai (64 proc.) visoje Europoje prieš galutinę atranką surengtos visuomenės nuomonės apklausos dalyvių.

Bendros monetų pusės dizainai įvairiais būdais vaizduoja Europos žemyną ir yra skirti Europos Sąjungos vienybei simbolizuoti. Salos pavaizduotos tik tada, jeigu yra tam tikro dydžio, t. y. jeigu atskiros salos plotas yra didesnis kaip 2 500 km² arba salyno plotas – didesnis kaip 5 000 km².

Kiekviena šalis surengė atskirą nacionalinės pusės dizaino atranką. Vienintelis bendras elementas buvo kalybos data ir ES simbolizuojančios 12 žvaigždžių.

Dėl istorinių, o dažnai ir dėl konstitucinių priežasčių valstybių, kurios yra monarchijos, nukaldintose monetose pavaizduoti valdantys monarchai. Šalių, kur valdymo forma – respublika, monetų dizainai sukurti labiau laikantis tradicijų. Pavyzdžiui, Airijoje keltų arfos motyvas buvo pasirinktas net neskelbiant dizainų konkurso.

Trys nepriklausomos valstybės – Monakas, San Marinas ir Vatikano Miesto Valstybė – neturi savo valiutos; jos naudoja eurų banknotus ir monetas. Dėl specialių susitarimų su Prancūzija ir Italija, kurios abi veikia ES vardu, šios šalys gali kaldinti ir leisti savo pačių eurų monetas, laikydamosi bendrų reikalavimų.

Luc Luycx, eurų monetų europinės pusės dizaineris, savo darbo vietoje Belgijos karališkoje kalykloje Briuselyje.

© Europos Bendrija, 2006 m.

Atrinkti europinės pusės monetų dizainai.

GALUTINIŲ DIZAINŲ PARENGIMAS

Banknotų darbo grupė, atlikusi banknotų dizainų atspausdinimo galimybių analizę, pasiūlė keletą dėl techninių prižasčių būtinų pakeitimų, kurie daugiausia buvo susiję su apsaugos požymių išdėstymu. Pavyzdžiui, apsauginis siūlelis buvo įterptas greta vertikalios vidurinėsios ašies, kuri taip pat yra pagrindinė banknoto sulankstymo linija. Kadangi sritis, kurioje yra įterptas siūlelis, buvo mažiau atspari plyšimui, siūlelį reikėjo perkelti į kitą vietą ir taip sumažinti banknoto sugadinimo jį lankstant tikimybę.

Be tokių techninių pakeitimų, Banknotų darbo grupė pasiūlė ir originalių dizainų kai kuriuos pakeitimus, visų pirma siekdama, kad jie taptų priimtinesni visuomenei. Tokie pakeitimai buvo susiję su architektūriniais požymiais, Europos žemėlapiu ir ES vėliava. Konkrečiai turėjo būti peržiūrėti tiltai, langai ir vartai, kad jie neprimintų realių objektų ir būtų išvengta pastabų dėl nacionalinio šališkumo. Šių objektų atvaizdai visgi turėjo būti tipiniai atitinkamo amžiaus ir taisyklingi struktūrinės inžinerijos pavyzdžiai. Tarkime, banknote pavaizduotas tiltas, perkeltas į tikrovę, turėtų būti pakankamai patvarus, kad atlaikytų transporto svorį.

Europos žemėlapio pavaizdavimo idėją palankiai vertino EPI taryba. Tačiau nebuvo bendros nuomonės dėl to, kaip tai faktiškai turėtų būti padaryta, visų pirma, koks turėtų būti panaudotas žemėlapio planas. Buvo galima pasirinkti skirtingų laikotarpių žemėlapius, tačiau juos kartais buvo sunku atpažinti kaip Europos atvaizdus. Be to, šie žemėlapiai būtų labiau pabrėžę Europos praeitį, o ne ateitį, todėl buvo nuspręsta panaudoti iš palydovo padarytų nuotraukų atvaizdus.

Atlikus tam tikrus žemėlapio aiškumą ir spausdinimo galimybes pagerinusius pakeitimus, buvo apsvairstyta tiksli pavaizduotina geografinė sritis ir detalumo lygis. Buvo nuspręsta į žemėlapią įtraukti geografinę Europą, tačiau tik didesnio kaip 400 km² ploto vietoves ar salas. Ši riba buvo pasirinkta dėl to, kad didelio mastelio ofseto spaudos būdu nebūtų įmanoma nuosekliai atspausdinti mažesnio kaip 400 km² ploto vietovės linijų atvaizdus. Kadangi eurų banknotai cirkuliuos ir teritorijose šalia geografinės Europos ar už jos ribų, žemėlapis turėjo būti sudarytas taip, kad apimtų ir šias teritorijas. Šiaurės Afrika buvo pavaizduota norint įtraukti Ispanijai priklausančius Seutą ir Melilją bei Kanarų salas. Prancūzijos užjūrio departamentai – Prancūzijos Gajana, Gvadelupė, Martinika ir Reunjonas – buvo įterpti į nedidelius langelius.

Galiausiai, kuriant banknotų dizainą, priekinėje banknotų pusėje reikėjo pavaizduoti mėlyną su geltonomis žvaigždėmis ES vėliavą.

1997 m. liepos mėn. atspausdinti pakoreguoti dizainai, tačiau apsaugos požymiai nebuvo atskleisti iki pat 2001 m. rugpjūčio pabaigos, kad pinigų klastotojai negautų per anksti vertingos informacijos ir negalėtų pasirūpinti apsaugos požymių kopijomis prieš pasirodant banknotams apyvartoje. Todėl buvo atspausdinti netikro dizaino banknotai – keletas apsaugos ir dizaino požymių buvo pavaizduoti klaidingi. Pavyzdžiui, hologramos buvo pakeistos rėminiais ornamentais (ornamentiniais apskritimų ar kilpų raštais), o ES vėliava antrojeje banknotų pusėje pavaizduota pilka ir balta spalvomis.

Nacionalinių eurų banknotų požymių idėja galiausiai buvo atmesta, nes, nors jie ir būtų galėję padidinti banknotų priimtinumą atitinkamose šalyse, tačiau šių požymių padarinys kitose šalyse galėjo būti visiškai priešingas. Be to, vienodi banknotai yra saugesni, nes juos galima lengvai patikrinti.

Eurų banknotų dizaineris Robert Kalina savo darbo vietoje Austrijos centriniame banke Vienoje.

Europa vaizduojama antroje banknotų pusėje. Prancūzijos užjūrio departamentai pažymėti nedideliuose langeliuose apačioje.

EURŲ BANKNOTŲ SERIJOS DIZAINO APRAŠAS

– Europos amžiai ir stiliai –

EPI nori paskelbti konkursą Europos kultūros paveldą atvaizduojančiam banknotų serijos dizainui sukurti.

I Dizaino aprašo paskirtis

Banknotų dizaino kūrimo uždavinys – darnus apsaugos požymių ir meninės išraiškos derinys.

Kuriant eurų banknotus, taikomos tos pačios nuostatos kaip ir planuojant, kuriant ir gaminant nacionalinės valiutos banknotus.

Banknotai turėtų būti:

- lengvai atpažįstami;
- apsaugoti nuo padirbinėjimo;
- estetiškai patrauklūs.

Šių reikalavimų paisymas veikia ir riboja kūrybinę banknotų dizainerio laisvę.

Banknotai privalo būti aiškiai ir neabejotinai atpažįstami kaip Europos valiuta ir turi skleisti Europos piliečiams priimtina kultūrinę ir politinę mintį.

[...]

3 Pagrindiniai banknotų gamybos proceso principai

Banknotai bus spausdinami ant medvilnės pluošto ir gaminami pasitelkiant ofseto, giliaspaudės (tik priekinėje banknoto pusėje), šilkografijos (tik antrojoje banknoto pusėje) ir iškiliosios spaudos (tik banknotų numeriams, antrojoje banknoto pusėje) būdus. Be to, priekinėje banknoto pusėje bus panaudota holograma.

4 Banknotų dizaino požymiai

[...]

... kuriant banknotų dizainą, privaloma užtikrinti deramą pusiausvyrą tarp vyrų ir moterų portretų ir vengti nacionalinio šališkumo.

[...]

Bet koks portretas turėtų būti spausdinamas priekinėje (A) banknoto pusėje ir giliaspaude. Visuose portretuose privalo matytis abi akys. Antrojoje (B) banknoto pusėje turėtų būti pavaizduoti architektūriniai požymiai.

Visiems banknotams turėtų būti būdingas santykinai nuoseklus apsaugos požymių išdėstymas ir dydis (apie apsaugos požymius žr. 3 priede). Visuomenei skirti apsaugos požymiai neturėtų būti sutelkti tik kurioje nors vienoje vietoje, bet išdėstyti visame banknoto paviršiuje; jie turėtų įsilieti į bendrą dizainą ir būti lengvai atpažįstami.

Kiekvieno banknoto antrosios pusės ofsetiniam dizainui privalus konkretus „europinis požymis“, užimantis ne daugiau kaip 20 proc. šios pusės paviršiaus ir būti sukurtas taip, kad jį būtų galima pakeisti (vietoje sukurtu) „nacionaliniu požymiu“.

Į priekinės banknoto pusės dizainą privalo būti įtrauktas ES simbolis (dvylika žvaigždžių), kuris taip pat galėtų būti vaizduojamas ir antrojoje banknotų pusėje (apie „dvylikos žvaigždžių“ simbolį žr. 4 priede). [...]

5 Dominuojančios spalvos

Banknotai bus sukurti skirtingų dominuojančių spalvų. Jos aprašytos 3 priede.

6 Žodžių ir skaičių išdėstymas ir dydis

Bendrosios valiutos pavadinimas bus nurodytas lotynų ir graikų abėcėlėmis po vieną kartą ant kiekvienos banknoto pusės, t. y. atitinkamai EURO ir ΕΥΡΩ.

Nominalą žymintys skaičiai turėtų būti nurodyti mažiausiai du kartus ant kiekvienos banknotų pusės. Jie turėtų būti labai ryškūs ir aiškiai įskaitomi, jų įskaitomumą palengvintų kontrastingas (šviesus) fonas, kuriame jie turėtų būti pavaizduoti. Sritis aplink skaičius turėtų būti sukurta taip, kad būtų sunkiau padidinti banknoto vertę prirašant vieną ar kelis nulius, t. y. paverčiant 5 € banknotą 500 € banknotu. Visų nominalų skaičiai turėtų būti išdėstyti standartinėje vietoje tiek priekinėje, tiek antrojoje banknotų pusėse, tokioje vietoje, kad būtų aišku, kuria puse dėti banknotus į automatus. [...]

7 Techniniai reikalavimai ir apsaugos požymiai

[...]

Priedas: Ištrauka iš eurų banknotų dizaino aprašo

Europos pinigų institutas,
1996 m. vasario 12 d.

3 SKYRIUS

GAMYBA

Глиспадės plokštės valymas. Banknotų spausdinimui būtini labai aukšti kokybės standartai.

BANKNOTŲ PAVYZDŽIŲ SPAUSDINIMAS

Dauguma ES banknotų spaustuvių prisidėjo spausdinant eurų banknotus, daugelis jų pagamino visų septynių nominalų banknotus. Tai nulėmė didžiulį spausdinimo pajėgumų poreikį siekiant laiku pasiruošti nacionalinių grynųjų pinigų keitimui į eurus. Kai kurioms spaustuvėms teko dirbti netgi dviem ar trim pamainomis.

Siekiant, kad to paties nominalo banknotai būtų vienodi, reikėjo labai griežtų techninių reikalavimų. Nacionalinė valiuta buvo gaminama tik vienoje ar dviejose vietose, todėl buvo palyginti lengva užtikrinti tokią pačią išvaizdą ir tai, kad, automatiškai tikrinant apsaugos požymius, būtų gaunami tie patys rezultatai. Visgi, siekiant šio tikslo, kai dirbo penkiolika spaustuvių, devyni popieriaus fabrikai ir apie dvidešimt kitų žaliavų tiekėjų, buvo būtina atspausdinti bandomąsias partijas. Buvo parengtos dvi bandomosios serijos: „bandomieji banknotai arba banknotų pavyzdžiai“ ir „nulinės gamybos partija“.

BANDOMIEJI BANKNOTAI

Bandomieji banknotai buvo sukurti siekiant nustatyti, ar būtų įmanoma pagaminti pakankamai vienodos kokybės banknotus. Banknotų pavyzdžiai pradėti spausdinti 1997 m. pradžioje, siekiant kiek įmanoma anksčiau nustatyti galimas problemas. Bandomiesiems banknotams spausdinti buvo pritaikyti visi gamybos metodai, kurie vėliau būtų naudojami eurų banknotų gamybai. Šie banknotai turėjo visus apsaugos požymius, tačiau patys jie buvo skirtingų dizainų (galutinis bandomųjų banknotų dizainas buvo parengtas 1996 m. dar nesibaigus dizaino konkursui). Spausdinimui būtinai bandomajai medžiagai parengti buvo sudaryta EPI darbo grupė iš kelių nacionalinių centrinių bankų ir spaustuvių ekspertų.

Bandomuosiuose banknotuose dominavo ruda spalva, o jų dydis buvo panašus į 50 € banknoto dydį (140 x 77 mm). Siekiant išvengti bet kokio supainiojimo su galutiniu dizainu, buvo pasirinktas „00“ skaičius vertei žymėti. Pagrindinis motyvas buvo portretas, kurį atkartojų ir vandens ženklas. Buvo sukurti du pagrindiniai pavyzdžiai: viename iš jų, imitavusiame mažo nominalo banknotus, buvo panaudota blizganti juostelė ir holograminė juostelė, o antrajame – holograminis fragmentas su užrašu „BANDYMAS“ ir spalvą keičiantys dažai vertę žyminčiame skaičiuje „00“ antrojeje banknoto pusėje.

Dešimt spaustuvių ir aštuoni popieriaus fabrikai padėjo pagaminti bandomuosius banknotus. Kai kurioms spaustuvėms tai buvo pirmas kartas, kai jos ant banknotų spausdino spalvą keičiančius dažus šilkografijos, o hologramas klijavų karšto presavimo būdais.

Visų bandomųjų banknotų matomi ir įrenginiais registruojami požymiai buvo nuodugniai patikrinti laboratorijose. Pavyzdžiui, siekiant nustatyti banknotų patvarumą buvo tiriamas jų cheminis ir fizinis atsparumas juos sutepant ir mechaniškai deformuojant, pavyzdžiui, sulankstant. Dalis bandomųjų banknotų taip pat buvo ištirti nacionalinių centrinių bankų greitai veikiančiais rūšiavimo automatais. Šie aparatai naudojami nacionalinių centrinių bankų kasos departamentuose ir skyriuose tikrinant komercinių bankų pateiktų banknotų tikrumą, kokybę ir kiekybę, kad tik pakankamai geros būklės banknotai pakartotinai būtų naudojami apyvartai. Per sekundę gali būti apdorota apie 40 banknotų. Kad būtų išvengta bet kokių trukdžių rūšiavimo metu, automatai buvo patikrinti iš anksto, o jų davikliai pritaikyti banknotams.

Banknotų ekspertai pastebėjo mažiau, negu buvo tikėtasi, skirtumų tarp įvairiose vietose pagamintų

bandomųjų banknotų. Šie skirtumai buvo dar daugiau sumažinti pakeičiant banknotų techninius reikalavimus ir suderinant spaustuvių gamybos įrangą.

Bandomuosius banknotus taip pat įvertino visuomenės atstovai. Keliose Europos šalyse buvo apklausti žmonės, ar jie pastebi kokius nors skirtingose spaustuose pagamintų banknotų skirtumus. Jų nuomone, banknotai atrodė vienodai.

Pasibaigus bandomųjų banknotų spausdinimo projektui, kiekviena spaustuė žinojo, ką ji galėtų padaryti su savo turima įranga ir ką reiktų padaryti norint spausdinti tikrus eurų banknotus. Ši patirtis, taip pat jau atrinkto galutinio dizaino detalės tapo pagrindu išankstiniams bendriesiems banknotų techniniams reikalavimams. Galutinė bendrųjų techninių reikalavimų redakcija sudarė 80 puslapių. Šie techniniai reikalavimai buvo peržiūrėti keletą kartų, atsižvelgiant į dviejų bandomųjų partijų rezultatus, ir net iš dalies pakeisti jau prasidėjus didelio masto gamybai.

SPAUSDINIMO PLOKŠČIŲ SUKŪRIMAS

Banknotų gamyboje „originaliųjų medžiagų kūrimo“ terminas susijęs su aukštos kokybės dizaino parengimu ir jo perkėlimu į gamybos priemones, tokias kaip įvairių gamybos etapų spausdinimo plokštės ir gamybos formos. Originaliausias medžiagas kuriantys specialistai banknotų spaustuose pagamino spausdinimo plokštes ir gamybos formas remdamiesi išankstiniais bendraisiais eurų banknotų techniniais reikalavimais, kuriuose buvo aprašytas dizainas, savybės ir apsaugos požymiai.

Bandomųjų banknotų projektas padėjo įsisąmoninti, kaip svarbu turėti aiškias ir griežtas originaliosios medžiagos kūrimo procedūras, visų pirma susijusias su įvairių šios medžiagos kūrėjų medžiagų pristatymu ir patvirtintų originaliųjų medžiagų (pvz., spausdinimo plokščių) mainais tarp spaustuvių. Tai buvo naujas ir daug sudėtingesnis darbo būdas daugumai spaustuvių, nes anksčiau jos buvo pagaminusios originaliausias medžiagas tik nacionalinėms reikmėms.

1998 m. vasario mėn. EPI taryba patvirtino bendruosius eurų banknotų techninius reikalavimus. Jų pagrindu naujosios valiutos septynių nominalų originalioji medžiaga turėjo būti sukurta per šešis mėnesius. Tai buvo trumpas terminas ne vien dėl techninio krūvio, bet ir dėl skirtingą kultūrą turinčių ir nevienodas procedūras taikančių spaustuvių darbo koordinavimo. Už daugumą nominalų buvo atsakingos dvi skirtingos spaustuovės: viena už priekinę, kita – už antrąją banknotų pusę.

Sutiko dalyvauti dešimt spaustuvių. Banknotų dizainai buvo perkelti į pagrindinį skaitmeninių laikmenų, juostų ir plokščių komplektą. Jis turėjo būti naudojamas korektūroms gaminti. Buvo pagamintas ir antrasis šio pagrindinio komplekto egzempliorius, kad būtų galima padaryti spausdinimo plokštės gamybos procesui. Suprantama, visas šis darbas buvo glaudžiai derinamas su dizaineriu. Susidurta ir su netikėtais sunkumais apibrėžiant skaitmeninės informacijos mainų standartus spausdinimo plokštėms sukurti, daugiausia dėl to, kad esamuose tarptautiniuose standartuose neapibrėžtas banknotų atvaizdams būtinas tikslumas. Nepaisant to, visi sutarti dokumentai ir medžiagos buvo pateikti laiku – 1998 m. rugpjūčio mėn., o po nuodugnios peržiūros 1998 m. gruodžio viduryje nominalus patvirtino ECB valdančioji taryba, atverdama kelią masinei gamybai.

NULINĖS GAMYBOS PARTIJA

Antrajai bandomajai serijai pagal bendruosius techninius reikalavimus turėjo būti pagamintas nedidelis galutinio dizaino su visais apsaugos požymiais banknotų kiekis. Nuo 1998 m. rugsėjo mėn., naudodamos standartinę įrangą, visus septynis nominalus pagamino mažiausiai dvi spaustuvės. 20 € banknotas, kuris, kaip buvo tikimasi, turėjo būti dažniausiai naudojamas banknotas, buvo pagamintas devyniose spaustuose.

Nulinės gamybos partijai buvo išskirti keturi tikslai: patikrinti, ar originaliųjų medžiagų kūrimas atitiko bendruosius techninius reikalavimus; patobulinti bendruosius techninius reikalavimus; nustatyti bendrą priėmimo procedūrą ir užtikrinti, kad kokybės valdymo sistema garantuotų vienodą gamybą.

Iki 1998 m. gruodžio mėn. atspausdintos daugumos nominalų nulinės gamybos partijos. Per kitus tris mėnesius dalyvaujantys nacionaliniai centriniai bankai ir ECB atliko išplėstinius banknotų patikrinimus. Banknotai buvo tikrinami plika akimi ir po dinaminiu stiklu, siekiant pamatyti, ar priimtini kiekvienam banknoto elementui apibrėžti nuokrypiai. Banknotai taip pat buvo tiriami laboratorijose ir atliekant greito rūšiavimo bandymus.

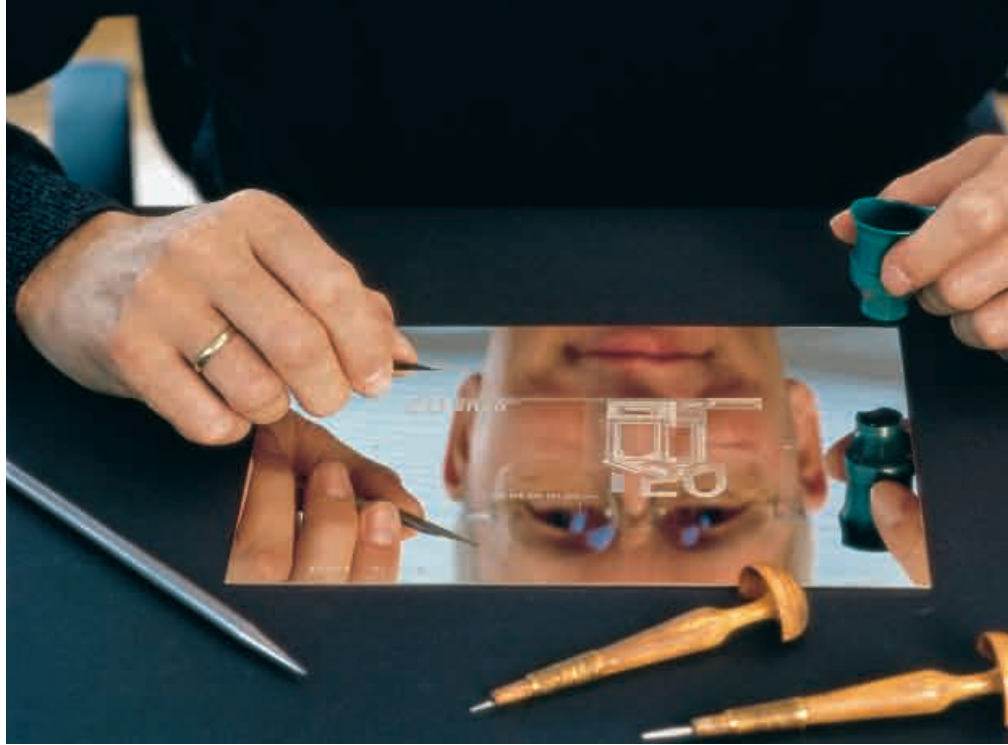
Pasibaigus išsamioms priėmimo procedūroms įvairiose spaustuose, buvo surengtas kryžminis patikrinimas. Jo metu banknotus tikrino kitų nacionalinių centrinių bankų laboratorijos ir kasos

departamentai. Vienuolika laboratorijų įvertino 150 000 kiekvieno nominalo banknotų savybes iš kiekvienos gamybos vietos.

Rezultatai iš esmės parodė, kad visos spaustuvės gali pagaminti tuos pačius standartus atitinkančius eurų banknotus. Teko pakoreguoti techninius reikalavimus, pavyzdžiui, apibrėžti paslėptų ir matomų apsaugos požymių nuokrypių ribas. Turėjo būti susiaurintas apsauginis siūlelis, kad jį popierių galėtų įterpti visi popieriaus fabrikai. Be to, tam tikrais atvejais turėjo būti iš dalies pakeisti atitinkamomis sąlygomis išbandyti spaustuvių gamybos procesai.

Buvo pagaminti kiekvieno nominalo banknotų lakštų etalonai, pagal kuriuos vėliau buvo nustatyti didelės apimties gamybos standartai. Be to, palyginimo tikslais spaustuose buvo sukurtas tinkamų ir netinkamų (su defektais ir riboto skaičiaus pavyzdžių) banknotų, su jiems būdingais požymiais, katalogas. Jame pavaizduotos jiems būdingos savybės.

Prieš prasidedant didelės apimties spausdinimui 1999 m., bendrieji techniniai reikalavimai tapo septynių nominalų banknotų „Techniniais reikalavimais“. Kiekvieno nominalo techniniai reikalavimai sudarė 200 psl. dokumentą. Jame pateikti duomenys, grafikai ir eskizai, taip pat banknotų pavyzdžiai, cheminių ir fizinių bandymų rinkiniai banknotų atsparumui (pvz., saulės šviesai ir skalbimo milteliams, taip pat plėšymui, lankstymui, glamžymui ir t. t.) tikrinti.

Pagrindinės giliaspaudės plokštės graviravimas ranka. Banknotų gamyba – tai žmogaus meistriško ir pažangių technologijų metodų sintezė.

Bandomieji banknotai su eurų banknotų apsaugos požymiais.

Galutinis banknotų lakštų patikrinimas Graikijoje.

KOKYBĖS VALDYMO SISTEMOS SUKŪRIMAS

Nulinės gamybos partija buvo siekiama papildomo tikslo – sukurti bendros kokybės valdymo sistemos pagrindą. Ji buvo būtina, kadangi eurų banknotų gamyba gerokai sudėtingesnė už bet kurios nacionalinės valiutos gamybą dėl didelio dalyvaujančių spaustuvių skaičiaus, gausybės žaliavos tiekėjų ir tų spaustuvių naudojamos įrangos, taikomų metodų ir procesų įvairovės.

Kitas žingsnis – pasiekti atitinkamą gamybos kokybę; šiam tikslui turėjo būti apibrėžta „Eurų banknotų priėmimo kokybės kontrolė“, t. y. išsamios spaustuvių darbo priežiūros procedūros. Kiekviena spaustuvė laikėsi šių procedūrų, pagrįstų tarptautiniais kokybės valdymo ir gamybos partijų statistinės patikros standartais. Taip galėtų būti nustatyti kiekvieno pasirinkto parametro neatitinkantys banknotai.

Tada buvo parengtas išsamus kokybės valdymo sistemos dokumentas, pagrįstas šiais ISO (Tarptautinės standartizacijos organizacijos) standartais. Visų gamintojų buvo paprašyta parengti savo pagrindinius reikalavimus atitinkančius kokybės vadovus. Taigi kokybės vadovai apėmė ne tik galutinius gaminius, bet ir kiekvieno gamybos etapo priėmimo procedūrą. Buvo sukurta atskaitomybės struktūra tarp spaustuvių ir nacionalinių centrinių bankų bei ECB.

Be to, siekdamas skirtingų gamybos etapų nuoseklumo, kiekvienos spausdinimo partijos pradžioje ECB visose spaustuose vertino kiekvieno nominalo pirmuosius gamybos lakštus, vadinamus kontroliniais lakštais, lygino juos su banknotų lakštų etalonais ir galiausiai juos tvirtino. Patvirtinus gamybos standartus, buvo priimtas sprendimas „parengta spausdinti“. Šios tvarkos laikomasi iki šiol šiuo metu vykstančiame gamybos procese.

BENDRADARBIAVIMO SU TIEKĖJAIS TEISINIAI IR SAUGUMO ASPEKTAI

Banknotų gamyboje dalyvavo apie 40 bendrovių, įskaitant labai saugių žaliavų, pavyzdžiui, banknotų popieriaus, specialių spausdinimo dažų ir holograminių fragmentų bei juostelių, tiekėjus. Be kita ko, buvo atsižvelgta į patentų teisių ir monopolistinio tiekimo klausimus.

Prieš pradėdant banknotų gamybą, buvo pasirašytos sutartys, užtikrinusios spaustuvų teisę naudoti žaliavas nepažeidžiant galiojančių patentų teisių. Sutartiniai įsipareigojimai taip pat garantavo tiekimo tęstinumą: tais atvejais, kai konkretų produktą tiekė vienintelis tiekėjas, buvo nustatyti tiekimą garantuojantys būtini įsipareigojimai ir sutarta dėl kainų viršutinių ribų.

Kaip paprastai, ECB sudarė su bendrovėmis licencijavimo ir tiekimo bendruosius susitarimus. Nacionaliniai centriniai bankai savo individualias tiekimo sutartis grindė šiais bendraisiais susitarimais.

Pažengus eurų banknotų dizaino kūrimui ir atrinkus apsaugos priemones, reikėjo apsvarstyti praktines priemones, kaip apsisaugoti, kad nebūtų

iš anksto atskleista išsami dizaino informacija ir nebūtų atskleisti ar pavogti apsaugos požymiai. Bet kokia atskleista informacija, apsaugos priemonių praradimas arba vagystė suteiktų nusikaltėliams galimybę pagaminti eurų banknotų klastotes dar prieš visuomenei su jais susipažįstant ir taip pakenkti pasitikėjimui naująja valiuta.

Kūrimo, gamybos ir transportavimo metu buvo imtasi praktinių veiksmų informacijai ir apsaugos požymiams apsaugoti. Šios priemonės buvo geriausia apsaugos praktika, kurią taikė nacionaliniai centriniai bankai savo nacionalinei valiutai apsaugoti. Taikomos priemonės priklausė nuo kiekvienoje šalyje dėl bendrosios valiutos įvedimo kylančios rizikos. Kitaip tariant, nusikaltėliai, kaip ir eurai, nepripažįsta nacionalinių sienų.

Buvo sukurta tikrinimų sistema, kurios tikslas – užtikrinti, jog visi banknotų apsaugos požymių gamintojai turėtų fizines apsaugos priemones ir vidaus proceso kontrolę, atitinkančią šiuos saugumo reikalavimus. Šie tikrinimai buvo (ir yra) atliekami reguliariai, kad būtų užtikrintas saugumo priemonių tobulinimas atsižvelgiant į kintančią rizikos aplinką.

Eurų banknotų popierius gaminamas iš tekstilės pramonėje susidarančių medvilnės atliekų.

POPIERIAUS GAMYBA

Eurų banknotų popierius gaminamas iš aukščiausios kokybės grynosios medvilnės pluošto. Tokia sudėtis suteikia didesnę fizikinę ir mechaninę atsparumą negu įprastiniai popieriaus gaminiai ir yra esminė popieriaus savybė, turint omenyje, kad banknotai keliauja iš rankų į rankas daugybę kartų ir su jais ne visada „švelniai“ elgiamasi.

Pirmasis banknotų popieriaus gamybos žingsnis – išbalinti medvilnės pluoštą su natrio hidroksidu ir vandenilio peroksidu vandenyje veikiant aukštam slėgiui ir esant didelei temperatūrai. Dėl aplinkos apsaugos reikalavimų šiam tikslui chloras nenaudojamas. Išbalintus pluoštą, į pluošto masę dedami dažai, suteikiantys popieriui nustatytą galutinį atspalvį.

Antrasis žingsnis – „pagerinti“ pluoštą. Pagerinimo metu medvilnės pluoštas pjaustomas ir specialiai apdorojamas siekiant pagerinti tiek mechanines, tiek fizines galutinio popieriaus savybes. Tenka siekti labai tikslios pusiausvyros tarp pluošto „trumpinimo“ ir specialaus apdorojimo. Iš labai trumpo pluošto bus pagamintas didelio specifinio svorio ir su geromis „permatomumo“ savybėmis popierius, turintis aiškiai matomą vandens ženklą,

tačiau su prastomis mechaninėmis savybėmis. Iš specialiai apdoroto pluošto bus pagamintas ypač patvarus popierius, tačiau jo „permatomumo“ savybės ir vandens ženklų kokybė bus labai prasti.

Trečiasis šio proceso žingsnis vyksta popieriaus gaminimo mašinoje. Banknotų gaminimo mašina labai skiriasi nuo standartinio popieriaus gaminimo mašinos, nes joje naudojamas unikalus cilindrinio liejimo procesas. Jo metu „pagerintas“ pluoštas patenka į kubilą, kuriame yra iš dalies panardintas ir metalinis tinkleliu padengtas liejimo cilindras. Cilindras nuolat sukasi ir per jo dangalą filtruojant vandenį jo paviršiuje iš pluošto nuosėdų susiformuoja pluošto juosta. Pluošto juosta patenka į pagrindinę popieriaus gaminimo mašinos dalį. Pluošto juosta – tai popierinis sluoksnis, kurio koncentracija sudaro apytikriai 5 proc. kietųjų medžiagų (pluošto ir priedų) ir 95 proc. vandens, kai jis nusiuka nuo cilindro paviršiaus. Iš šio popierinio sluoksnio nusiurbiamas vanduo, vėliau jis yra džiovinamas, dengiamas cheminiais klijais, galutinai išdžiovinamas ir kaip pagamintas popierius, kurio koncentracija – 5 proc. vandens ir 95 proc. kietųjų medžiagų, suslegiamas ir suvyniojamas į rulonus, kurių kiekvienas sveria iki 2,5 tonos. Gamybos metu į

Medvilnės pluoštas po balinimo proceso.

popieriaus masę dedami įvairūs cheminiai priedai, užtikrinantys griežtus fizinius ir cheminius banknotų techninius reikalavimus.

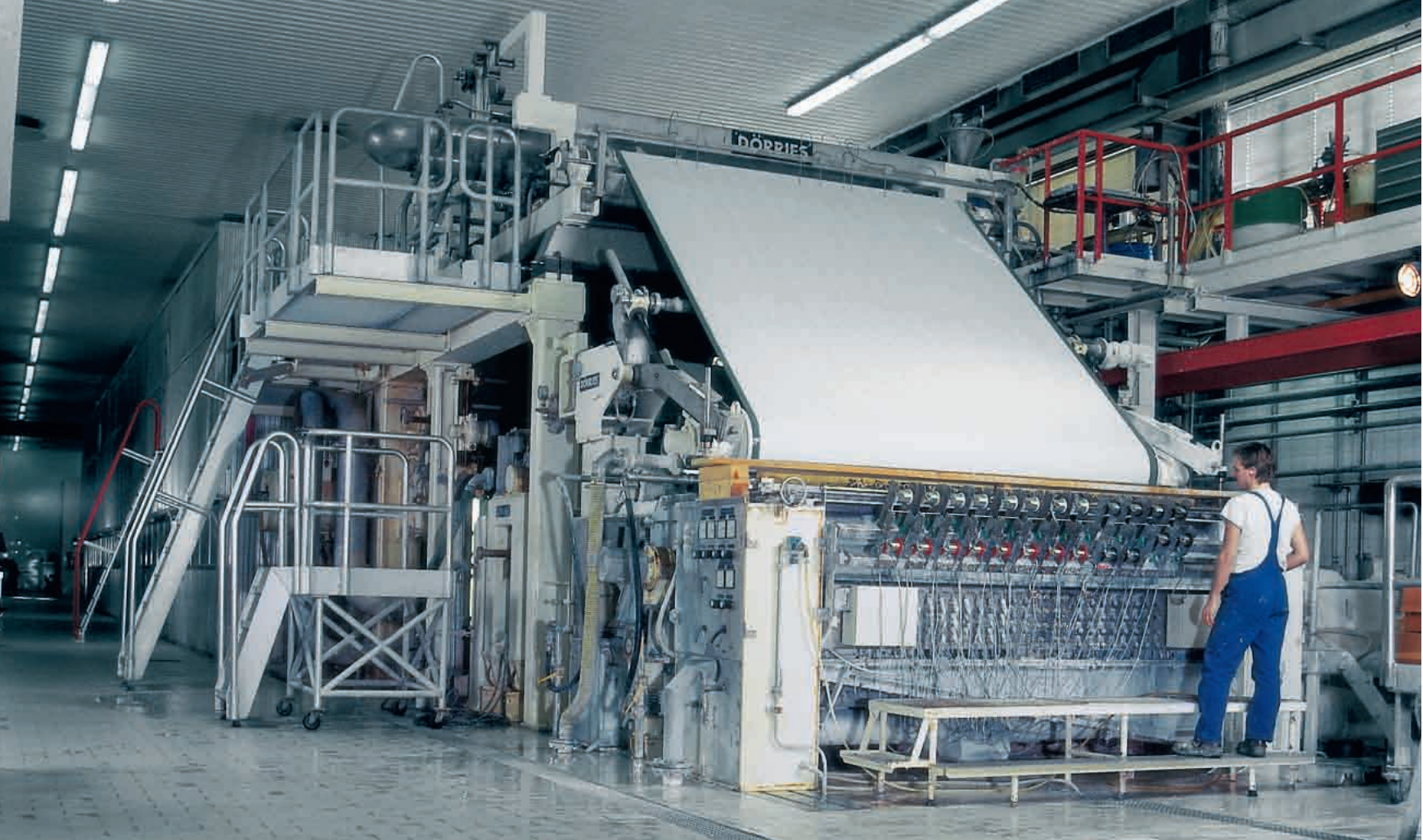
Paskutinis šio proceso etapas – supjaustyti popieriaus rulonus į spausdinimui skirtus lakštus. Eurų banknotų lakštai (viena jų telpa nuo 24 iki 60 banknotų) pakuojami į spaustuvėms reikalingo dydžio 500 lapų šūsnis. Kadangi vieno kvadratinio metro popieriaus masė sudaro 85 gramus, vienos šūsnies svoris svyruoja nuo 10 iki 20 kg, priklausomai nuo faktinio dydžio.

Kadangi banknotų popieriaus gamyba yra labai sudėtinga, jos metu galutiniam produktui ir procesui taikoma aukščiausius standartus atitinkanti kokybės kontrolė. Siekiant laikytis šių kokybės standartų, naudojami naujaisi kompiuterizuoti gamybos procesai ir kompiuterizuotos patikrinimų sistemos.

Saugumas – dar vienas iš svarbiausių eurų banknotų popieriaus bruožų. Vandens ženklai, apsauginiai plaušeliai, apsauginiai siūleliai ir specialūs dažai – tik keletas iš banknotų popieriuje panaudotų apsaugos požymių, skirtų kiek įmanoma labiau apsunkinti banknotų klastojimą. Vandens ženklus galima lengvai įžiūrėti pakėlus banknotą prieš šviesą. Cilindrinio liejimo būgne, naudojamame pluošto juostai atskirti nuo popieriaus masės, yra dėsningsi įspausti atvaizdai, dėl kurių susidaro nevienodo storio nuosėdos pluošto juostoje. Popieriui džiūstant, savitai atsigamina į liejimo būgną įspaustas atvaizdas.

Eurų banknotuose panaudoti du skirtingų rūšių vandens ženklai visuomenės reikmėms. Pirmieji atkartoja pagrindinį banknoto motyvą trimačiu daugiatoniu atvaizdu. Iš karto po juo antrasis vandens ženklas žymi banknoto vertę, kurią galima aiškiai pamatyti pakėlus banknotą prieš šviesą. Vandens ženklų kūrimas – kūrybos procesas, patobulintas pritaikius kompiuterizuotą dizainą ir kompiuterizuotą gamybą.

Kiti du papildomi apsaugos požymiai, paprastai naudojami nedidelio nominalo banknotuose, – tai holograminė juostelė ir blizganti juostelė antroje banknoto pusėje – pagaminami popieriaus gamybos metu. Nors šių apsaugos požymių gamybos procesas nebūdingas popieriaus gamybai, tačiau paprastai popieriaus gamintojai tai atlieka, nes ją veiksmingiau atlikti rulonų vyniojimo mašinoje prieš supjaustant rulonus į lakštus. Holograminė juostelė yra karštai prispaudžiama prie popieriaus, o blizganti juostelė paprastai atspausdinama šilko grafijos būdu.

© Deutsche Bundesbank

Popieriaus tinklėlių gaminanti cilindrinio liejimo popieriaus mašina.

SPAUSDINIMAS

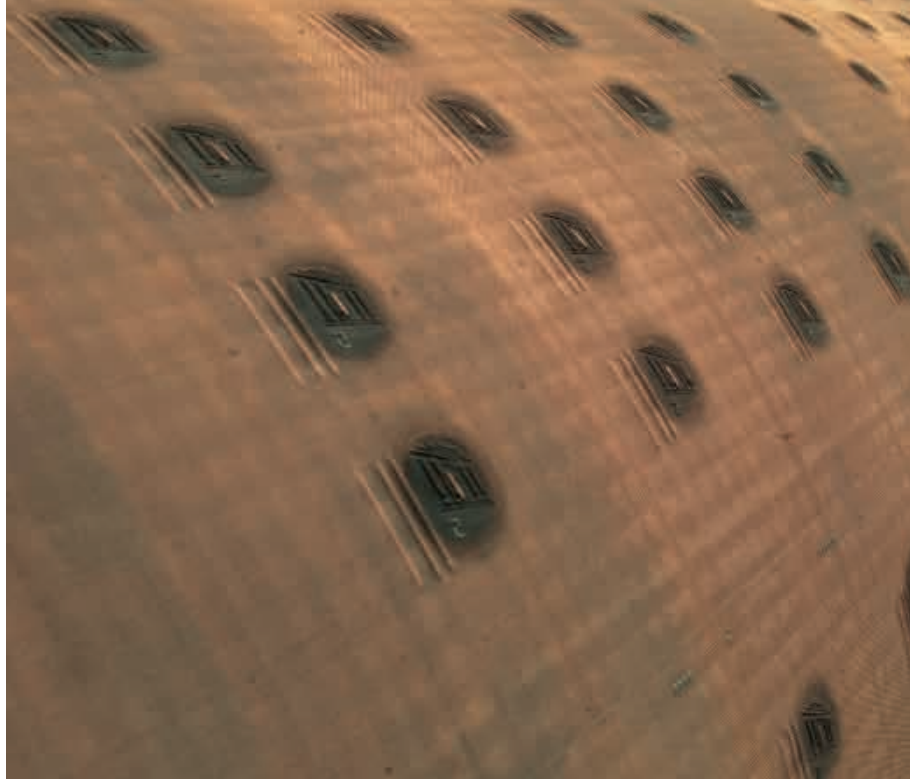
Eurų banknotai spausdinami keturiais spaudos būdais: ofsetu, giliaspaude, šilkografija ir iškiliją spauda. Visiems šiems procesams naudojamos skirtingų rūšių plokštės ar formos bei specialūs dažai.

Didelio nominalo banknotų spausdinimas paprastai pradedamas ofsetu, suteikiančiu raštą banknoto grafiniam fonui. Ofsetas – tai netiesioginis spausdinimo būdas, nes dažai tiesiogiai neatspaudžia nuo plokštės ant popieriaus. Visų pirma jie yra perkeliama nuo keturių spausdinimo plokščių (kiekviena iš jų pritvirtinta prie spausdinimo cilindro) ant guminės spausdinimo dangos, nuo kurios dažai perkeliama ant popieriaus. Eurų banknotų spausdinimui naudojama speciali ofsetinių spausdinimo mašinų konfigūracija leidžia vienu metu atspausdinti tiek priekinę, tiek antrąją banknoto puses. Toks būdas leidžia tiksliai išdėlioti atvaizdus priekinėje ir antroje banknoto

pusėse. Tikslumas gali būti patikrintas žiūrint į sutapimo ženklėlių skaičių (neužbaigti ženklai abiejose banknoto pusėse, kurie, žiūrint banknotą pakėlus prieš šviesą, susijungdami suformuoja vertę žymintį skaičių).

Giliaspaudės pavadinimas kilęs iš italų kalbos žodžio, reiškiančio „įrėžti“. Šiuo spaudos būdu sukuriama ypatingas banknotų paviršius, juntamas juos liečiant. ECB santrumpą penkiomis kalbomis, vertę žymintį skaičius, langus ir vartus galima pajusti pirštų galiukais. Šie atvaizdai yra įrėžti į giliaspaudės plokštę ir sudaro griovelius. Iš originalios plokštės, paprastai gaminamos iš vario, spausdinimo plokštės gaminamos galvaninės plastikos būdu. Ant spausdinimo plokštės užlieti dažai pripildo įrėžtus griovelius, o nuo paviršiaus (ploto be atvaizdų) dažus švariai nuvalo priešpriešiais besisukantis velenas. Dažų likučiai nuo šio veleno nuvalomi tirpikliais

Cilindrinis liejinys 5 € banknotų popieriui gaminti. Jame matyti iškilūs vandens ženklų atvaizdai.

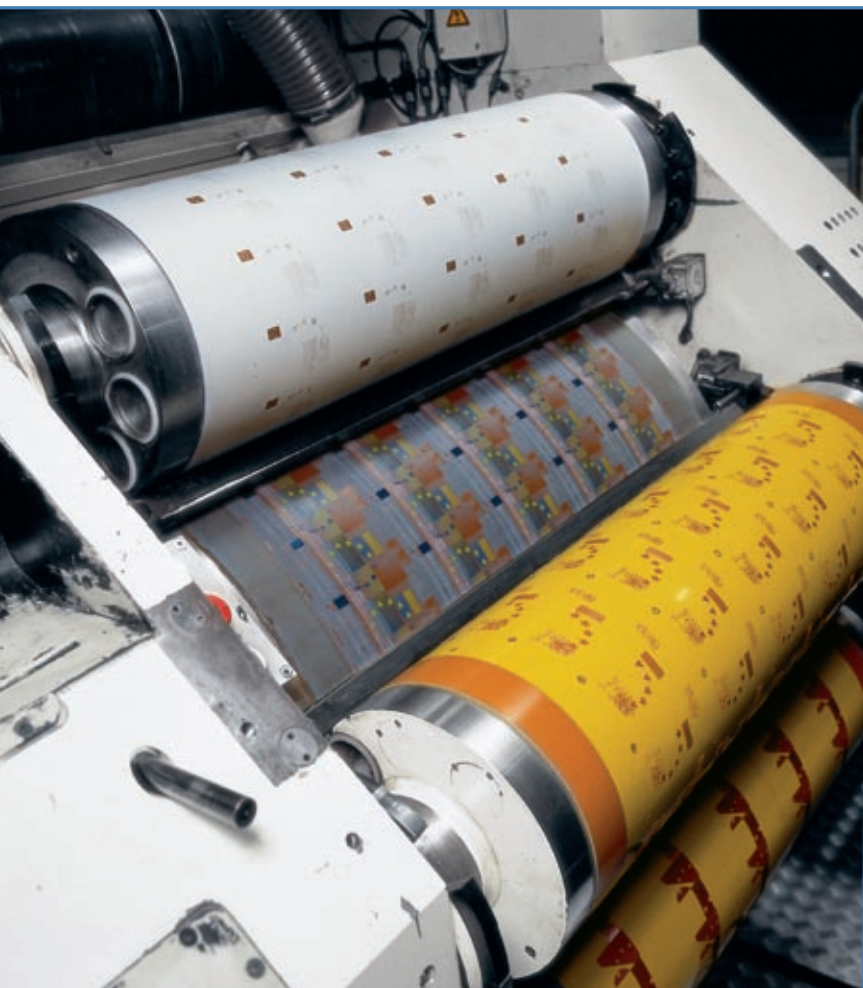

ir guminiiais velenėliais. Spausdinimo metu dažai perkeliama nuo plokštės, kuri yra pritvirtinta prie spausdinimo cilindro, ant popieriaus. Vykstant šiam procesui, popierius prispaudžiamas prie plokštės su dažų pripildytais grioveliais, dėl to pats popierius išsispaudžia ir jo paviršiuje sukuriama dažų iškilus raštas. Siekiant pageidaujamo iškilumo, pririekia labai didelio (apie 30 tonų jėgos) spausdinimo spaudimo.

Po spausdinimo giliaspaudės būdu antroje banknoto pusėje atspausdinamas kitas apsaugos požymis: spalvą keičiantys dažai, didelės vertės banknotuose žymintys vertės skaičių (nedidelio nominalo banknotuose popieriaus fabrike tokiu pačiu spausdinimo būdu atspausdinama blizganti juostelė). Visi šie dažai spausdinami šilkografijos būdu, užtikrinančiu storą dažų plėvelę, kuri yra būtina geram šių požymių optiniam efektui pasiekti. Galiausiai ant popieriaus karštai prispaudžiamas holograminis fragmentas (nedidelio nominalo banknotuose tokio pat proceso metu prispaudžiama ištisinė holograminė juostelė). Šio proceso metu naudojami mechaniniai įrenginiai, galintys per valandą atspausdinti 8 000 lakštų.

Tada lakštai sunumeruojami naudojant dar vieną spaudos būdą – iškiliją spaudą. Lakštai patenka į numeravimo presą, kuriame banknotų antroje pusėje banknotų numerius atspausdina du atskiri numeravimo įrenginiai. Sunumeruoti lakštai automatiškai supjaustomi į banknotus ir supakuojami. Lakštai pjaustomi išilgai ir skersai: taip gaunami 100 banknotų vienetų turintys pakeliai, kurie yra surišami ir kraunami į dešimties pakelių ryšulėlius. Vėliau ryšulėliai suvyniojami į juos suspaudžiančią permatomą plastmasinę plėvelę.

Lakštai ir spausdinimo kokybė tikrinama įvairiuose gamybos proceso etapuose. Šie patikrinimai vyksta tiesiogiai (gamybos metu) arba netiesiogiai (paimamas jau pagaminto gaminio kiekis), taip pat tikrinama vietoje arba viskas 100 proc., atsižvelgiant į tikrintinus kriterijus. Pavyzdžiui, gamybos proceso pabaigoje spaustuvės įdiegė galutinę automatinę banknotų kokybės kontrolę – greitai veikiančius apdoravimo automatų. Defektų turintys banknotai yra pašalinami automatiškai, o vėliau sunaikinami, arba nedelsiant sunaikinami pačioje mašinoje.

Plokštieji cilindrai 50 € banknotams spausdinti ir ofsetinės spausdinimo mašinos guminė spausdinimo danga.

Plokščiasis giliaspaudės mašinos cilindras 50 € banknotams spausdinti.

Šilkografijos spausdinimo mašina spalvą keičiantiems dažams įterpti į 50 € banknotus.

Numeravimo presas. Kiekvienas banknotas turi unikalų serijinį numerį.

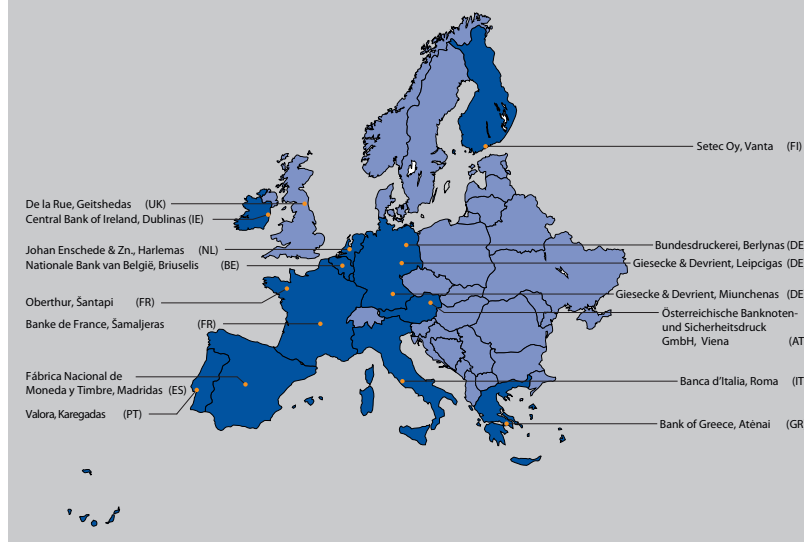
DIDELĖS APIMTIES EURŲ BANKNOTŲ GAMYBOS VALDYMAS

1996 m. EPI taryba nusprendė, kad, gaminant pradines eurų banknotų atsargas, turėtų dalyvauti visos ES spaustuvės, kuriose spausdinami nacionaliniai banknotai. Taip buvo nuspręsta dėl to, kad per ypač trumpą laikotarpį reikėjo pagaminti didžiulį jų kiekį: likus keliems mėnesiams iki atsiskaitymo grynaisiais eurai įvedimo 2002 m. sausio 1 d., nacionalinių centrinių bankų 500 filialų turėjo būti pakankamos eurų banknotų atsargos, kad jas būtų galima laiku pristatyti komerciniams bankams. Buvo svarstomi du gamybos principai:

- nekaupiamasis apsirūpinimo banknotais principas – pagal jį kiekvienas NCB būtų atsakingas už jam reikalingų eurų banknotų kiekį. Kitaip tariant, kiekvieną nominalą gamintusi kiekvienas NCB;
- kaupiamasis apsirūpinimo banknotais principas – pagal jį kiekvienas NCB gamintų tik apibrėžtą nominalų kiekį, tačiau šių konkrečių nominalų pagamintų tiek, kiek jų reikėtų visoje euro zonoje.

Kaupiamasis principas būtų veiksmingesnis. Tarkime, jeigu visus 50 € banknotus gamintų keturios, o ne penkiolika spaustuvių, kaupimas leistų užtikrinti vienodesnius banknotus ir mažiau reikėtų koordinuoti. Visgi ši našumo nauda turėjo būti palyginta su pastangomis ir išlaidomis, kurių būtų pririekę dideliame banknotų kiekiui prieš euro įvedimą paskirstyti.

BANKNOTŲ SPAUSDINIMAS Eurų banknotus pagaminusių spaustuvių vieta

Žemėlapyje pavaizduotos banknotų gamybos vietos, kur buvo atspausdintas pradinis kiekis.

Žemėlapyje pavaizduotos banknotų gamybos vietos, kur buvo atspausdintas pradinis kiekis.

Kaupiamajam principui buvo būdingas vienas trūkumas: jis negalėjo būti pritaikytas praktiškai tol, kol nežinomos eurą įvesiančios šalys, o spaustuvioms reikėjo užsisakyti tam tikrą spausdinimo įrangą prieš priimant šį sprendimą. Laimei, bandomųjų banknotų projektas ir po jo atspausdinta nulinės gamybos partija parodė, kad nėra svarių techninių priežasčių kaupti. Todėl buvo nuspręsta atspausdinti pradinį banknotų kiekį netaikant kaupiamojo principo.

Savaime suprantama, nacionaliniai centriniai bankai galėjo tarpusavyje sudaryti dvišalius kaupimo susitarimus. Jie ypač pravertė gaminant nedidelį kiekį didelės vertės nominalų, t. y. 200 € ir 500 €, banknotus. Ypač efektyvu buvo mažosioms šalims pačioms nespausdinti šių nominalų, bet užsisakyti dalį iš didesnės šalies gaminamo kiekio ir taip pasinaudoti masto ekonomika.

Ofsetinė spausdinimo mašina.

Nors ECB buvo atsakingas už viso projekto koordinavimą, kiekvienas NCB turėjo įsigyti savo banknotus iš pasirinkto spaustuvininko. Dėl šios priežasties gamyba nebuvo centralizuota. Todėl 2001 m. banknotų gamybai buvo galima suskaičiuoti ne mažiau kaip septyniasdešimt centrinių bankų ir spaustuvių bei banknotų nominalų derinių.

Didelės apimties banknotų popieriaus gamyba prasidėjo 1999 m. pradžioje, o spausdinimas – tų pačių metų vasarą Belgijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Italijoje, Nyderlanduose ir Ispanijoje. Pamažu per paskesnius mėnesius gamyba išsiplėtė ir į kitas spaustuves. Spaustuvės, pirmosios pradėjusios gaminti kiekvieną nominalą, pagamino banknotų etalonus. Po to, kai juos patvirtino ECB, visos spaustuvės turėjo gaminti savo banknotus laikydamosi tų pačių standartų. Kai kurios spaustuvės tebegamino nacionalinius banknotus ir eurų banknotų gamybą pradėjo vėliau. Graikija pradėjo spausdinti banknotus 2000 m. pabaigoje, nes ji netapo euro zonos šalimi iki 2001 m.

Euro įvedimui skirtos pirmosios banknotų partijos gamybai artėjant į pabaigą, bendrų būtinųjų gamybos pajėgumų apimtis sudarė 1 mlrd. banknotų per mėnesį arba atitinkamai 33 mln. per dieną, 1,4 mln. per valandą, 23 tūkst. per minutę arba apytiksliai 400 per sekundę. Kai kurios spaustuvės dirbo ištisą parą trimis pamainomis net ir valstybinių švenčių dienomis. Naujosios valiutos įvedimui eurų banknotus gamino iš viso penkiolika spaustuvių: trys iš jų buvo Vokietijoje, dvi – Prancūzijoje ir po vieną kitose euro zonos šalyse, išskyrus Liuksemburgą. Dar viena spaustuvė buvo Jungtinėje Karalystėje, t. y. už euro zonos ribų.

POVEIKIS SVEIKATAI

Septynių nominalų eurų banknotai ir jiems gaminti naudojamos medžiagos iš įvairių šaltinių buvo patikrintos laikantis griežčiausių Europos sveikatos ir saugos teisės aktų. Šiuos ISO 10993 standartu pagrįstus bandymus atliko Nyderlandų taikomųjų mokslo tiriamųjų darbų organizacija. Bandymai patvirtino, kad eurų banknotai nesukelia jokių sveikatos sutrikimų tinkamai juos naudojant.

€-day

4 SKYRIUS

GRYNUJŲ PINIGŲ KEITIMAS

Euro įvedimo diena Liuksemburgo centriniame banke.

REIKIAMO BANKNOTŲ KIEKIO APSKAIČIAVIMAS

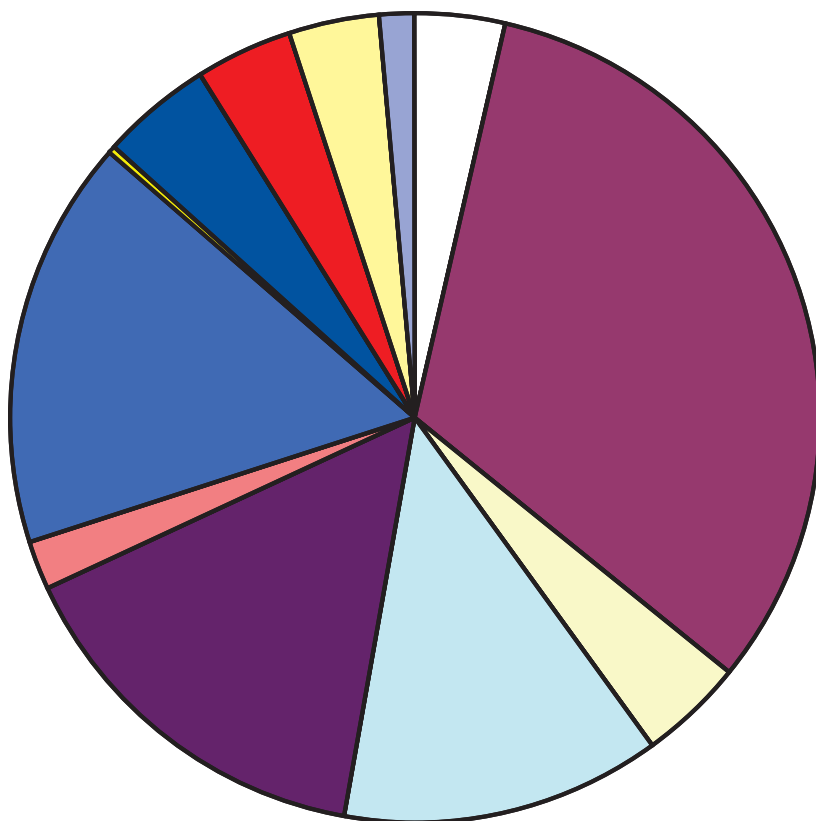
Nacionaliniai centriniai bankai įvertino savo eurų banknotų poreikius grynųjų pinigų keitimo dieną ir likusią 2002 m. dalį. Pirmasis galimo poreikio kiekis apskaičiuotas 1998 m. ir buvo atnaujinamas kasmet, atitinkamai koreguojant planuojamą gamybos apimtį. Paskutiniais mėnesiais iki grynųjų pinigų keitimo komerciniai bankai paprašė daugiau, negu tikėtasi, nedidelės vertės nominalo banknotų. Jų poreikis turėjo būti patenkintas.

Pradinę pagamintą banknotų partiją sudarė „euro įvedimo atsargos“, kuriomis turėjo būti pakeisti apyvartoje buvę nacionaliniai banknotai iki grynųjų pinigų keitimo į eurų banknotus, ir „logistinės atsargos“, kuriomis turėjo būti užtikrintas nenutrūkstamas banknotų tiekimas ištisus metus. Sunkiausia nacionaliniams centriniams bankams buvo įvertinti kiekvieno eurų banknotų nominalo poreikį, nes nacionalinės valiutos nominalai skyrėsi nuo eurų nominalų. Reikėjo kruopščiai įvertinti kai kurių nacionalinės valiutos nominalų pakeitimo eurų monetomis bei didelio nominalo eurų įvedimo galimą poveikį.

Galiausiai teko atsižvelgti ir į euro zoni nepriklausančių šalių poreikius. Visų pirma Vokietijos markės buvo plačiai naudojamos už Vokietijos ribų, ypač Vidurio ir Rytų Europos šalyse. Apskaičiavus šių markių vertę, paaiškėjo, kad apytikriai trečdalis visų Vokietijos markių banknotų (atitinkamai 32–45 mlrd. €) buvo naudojami ne Vokietijoje. Buvo neįmanoma nuspėti, kiek šių markių bus pakeista į eurus ir koku mastu kitos euro zonos šalys, besiribojančios su Rytų Europos valstybėmis, pakeis šiuos banknotus.

2001 m. nustatyta pradinė gamybos apimtis sudarė 14,9 mlrd. banknotų (jų vertė – daugiau kaip 633 mlrd. €), iš jų 9–10 mlrd. banknotų turėjo sudaryti euro įvedimo atsargas, kuriomis turės būti pakeisti apyvartoje esantys nacionaliniai banknotai, ir apie 5 mlrd. banknotų turėjo sudaryti logistines atsargas. Euro įvedimo atsargos buvo įvertintos atsižvelgiant į apyvartoje esančių nacionalinės valiutos banknotų skaičių (2000 m. pabaigoje – 11,7 mlrd. banknotų), nors vėliau paaiškėjo, jog reikės mažiau banknotų. Praėjus metams nuo euro įvedimo, apyvartoje buvo 8,2 mlrd. eurų banknotų. Iki 2006 m. pabaigos šis skaičius šoktelėjo iki 11,3 mlrd.

Be numatytų euro įvedimo ir logistinių atsargų, ECB valdančioji taryba 2001 m. pradžioje nusprendė sudaryti eurų banknotų „pagrindinį atsargų fondą“ (PAF), kuris būtų naudojamas iškilus gamybos nesklaidumams, pritrūkus banknotų arba kokybiškų banknotų ir (arba) ypač padidėjus tam tikrų nominalų paklausai. PAF sudarė 1,9 mlrd. banknotų (dažniausiai mokėjimams naudojami nominalai, t. y. 5 €, 10 €, 20 €, 50 € ir 100 €), kuriuos daugiausia pagamino šiek tiek laisvų pajėgumų turėjusių Europos spaustuvių konsorciumas. ECB pateikė šį užsakymą ir nupirko banknotus. Nacionaliniai centriniai bankai, kuriems prireikė banknotų iš PAF, turėjo juos nusipirkti iš ECB. Prieš grynųjų pinigų keitimą ir keitimo metu buvo panaudota apie 30 proc. šio fondo atsargų. Kita PAF banknotų dalis buvo pervesta į Eurosistemos strategines atsargas.

IŠ VISO 100%

Pradinė gamybos apimtis, rodanti kiekvienam nacionaliniam bankui tenkančią dalį.

Į plėvelę supakuoti eurų banknotai,
saugomi Madride esančiame Banco de España.

APYVARTOJE ESANTYS BANKNOTAI IR BANKNOTŲ ATSARGOS

Sakoma, kad banknotai (ir monetos) yra apyvartoje po to, kai NCB juos išduoda komerciniams bankams. Apyvartoje esančių banknotų skaičius sumažėja, kai banknotai sugrįžta į NCB. „Apyvartoje esantys banknotai“ – tai išduoti banknotai minus grąžinti banknotai. Banknotai taip pat yra „apyvartoje“, jeigu nenaudojami mokėjimams, tačiau yra saugomi bankuose arba laikomi kiaulėse taupyklėse.

Nacionaliniuose centriniuose bankuose saugomi nauji ir naudoti banknotai. Patikrinus naudotų banknotų autentiškumą ir „tinkamumą“ pakartotinai apyvartai, jie grąžinami į apyvartą. Netinkami banknotai sunaikinami naikinimo aparatais, o apie klastotes pranešama policijai. Eurosistemoje saugomos dviejų rūšių banknotų atsargos: logistinės ir strateginės.

Logistinės atsargos yra nacionalinių centrinių bankų atsargos banknotų paklausai įprastinėmis sąlygomis tenkinti, įskaitant laikotarpius, kai banknotų paklausa didžiausia.

Šios atsargos laikomos:

- iš apyvartos išimamiems netinkamiems banknotams pakeisti;
- dėl numatytos padidėjusios apyvartos atsiradusiam banknotų poreikiui tenkinti;
- sezoniniams paklausos svyravimams išlyginti;
- banknotų transportavimui iš vieno NCB filialo į kitą optimizuoti.

Kuo didesnis NCB tinklas, tuo daugiau reikia atsargų, kadangi kiekvienas filialas bet kuriuo metu turi tenkinti visų nominalų poreikį.

Laikui bėgant ir žmonėms keliaujant iš vienos euro zonos šalies į kitą drauge su eurų banknotais, galimi NCB logistinių atsargų svyravimai (perteklius ar trūkumas). Jeigu NCB pritrūktų kokio nors konkretaus nominalo banknotų ir šio poreikio nebūtų galima patenkinti iš kitų nacionalinių centrinių bankų perteklinių logistinių atsargų, jis galėtų jų pasiskolinti iš Eurosistemos strateginių atsargų.

Ginkluota grynųjų eurų apsauga Karegado
spaustuvėje, Portugalija.

ATSARGŲ VALDYMO PLANAS GRYNUJŲ PINIGŲ KEITIMUI

Reguliariai tikrinant nacionalinių centrinių bankų banknotų gamybos planus ir sudarius PAF, buvo manoma, kad Eurosistema turi pakankamai eurų banknotų atsargų prieš grynųjų pinigų keitimą. Visgi, likus keliems mėnesiams iki euro įvedimo, dėl nedidelės vertės banknotų didelės apimties tiekimo komerciniams bankams buvo suabejota, ar iš tiesų pakaks kiekvieno NCB atsargų poreikiui 2002 m. pradžioje patenkinti. Ypač tai buvo pasakytina apie 5 € banknotus. Dėl šios priežasties Eurosistemoje buvo sukurta atsargų valdymo sistema bet kokių regioninių trūkumų rizikai sumažinti.

Ši sistema leido nacionaliniams centriniams bankams, kuriems galėjo pritrūkti banknotų, greitai pasinaudoti PAF. Be to, visi nacionaliniai centriniai bankai įsipareigojo padėti aprūpinant vienas kitą pertekliniais banknotais. Jeigu kuriame nors NCB pritrūkdavo banknotų, visų pirma jis turėjo pasinaudoti PAF. Jeigu PAF negalėtų patenkinti prašymo, kiti nacionaliniai centriniai bankai būtų pasirengę atlikti neatidėliotinus pervedimus iš savo turimų perteklinių logistinių atsargų. Šiuo tikslu

2001 m. gruodžio mėn. nacionaliniai centriniai bankai atnaujino savo didžiausių kiekių prognozes, kurių reikės iki 2002 m. vasario pabaigos, taip pat pateikė ECB išsamius duomenis apie banknotų atsargas, kurių jiems reikėjo sklandžiam banknotų tiekimui užtikrinti. Ši informacija, o kartu ir kasdien atnaujinamas nuo 2002 m. sausio 1 d. į apyvertą išleistų banknotų skaičius, leido ECB stebėti eurų banknotų paklausą ir pasiūlą ypač sudėtingomis grynųjų pinigų keitimo dienomis.

Nuo 2001 m. lapkričio mėn. iki 2002 m. sausio mėn. keli nacionaliniai centriniai bankai paprašė daugiau kaip 500 mln. vienetų 5 € ir 10 € banknotų iš PAF. Visgi didžioji šių banknotų dalis nebuvo išleista grynųjų pinigų keitimo laikotarpiu, nes bankams iš anksto pateikti kiekiai patenkino didžiąją jų poreikių dalį, o pirmosiomis 2002 m. sausio mėn. savaitėmis bankai iš nacionalinių centrinių bankų paėmė nedideles sumas. Nepaisant to, atsargų valdymo sistema leido užkirsti kelią bet kokiam sutrikdymui ir tapo nuolatinės atsargų valdymo sistemos pagrindu pasibaigus grynųjų pinigų keitimui.

Grynųjų eurų pristatymas į prekybos centrą
Austrijoje 2001 m. pabaigoje.

IŠANKSTINIS BANKNOTŲ IR MONETŲ PLATINIMAS

Paskutinius keturis 2001 m. mėnesius, kai nacionaliniai banknotai ir monetos dar buvo apyvartoje, visos euro zonos verslininkai, konkrečiai bankai ir parduotuvės, kaupė eurų banknotų ir monetų atsargas dviem etapais – iš pradžių jie buvo iš anksto pateikti bankams, o vėliau – mažmenininkams ir kitoms įmonėms. Pirmojo etapo metu nacionaliniai centriniai bankai pateikė banknotus ir monetas komerciniams bankams, kurie savo ruožtu išplatino naujus grynuosius pinigus parduotuvėms, bankų filialams ir t. t. Nauji gryniesi pinigai dar nebuvo teisėta mokėjimo priemonė, o jų apyvarta buvo uždrausta. Tačiau toks išankstinis pateikimas bankams, mažmenininkams ir kitoms įmonėms užtikrino, kad banknotus ir monetas bus galima gauti daugelyje vietų gerokai prieš 2002 m. sausio 1 d. ir kad grynųjų pinigų transportavimo įmonės galės veiksmingiau panaudoti savo 7 600 transporto priemonių, taip išvengdamos tiekimo kliūčių baigiantis 2001 m. Toks išankstinis grynųjų pinigų išplatimas praverė ir kitiems:

- bankai pripildė savo 200 000 bankomatų eurų banknotais;
- mažmenininkai paruošė savo kasos aparatus;
- bankai ir smulkių prekių automatų valdytojai pradėjo pildyti savo įrenginius eurais.

Naujųjų banknotų ir monetų stygius pirmosiomis 2002 m. dienomis būtų tapęs ne tik prasta naujosios valiutos reklama, bet dėl to būtų prirėkę pratęsti nacionalinių valiutų ir grynųjų eurų bendrą apyvartą, kuriai buvo numatytas maksimalus aštuonių savaičių laikotarpis. Tik laiku pristatytas reikiamas grynųjų pinigų kiekis užtikrintų sklandų grynųjų pinigų keitimą ir taip palaikytų bei sustiprintų tiek visuomenės, tiek finansų rinkos pasitikėjimą naująja valiuta. Grynųjų pinigų keitimui būtino beveik 80 proc. pradinio banknotų ir 97 proc. viso monetų kiekio (įskaitant visuomenei skirtus pažintinius monetų rinkinius) buvo pristatyta iki 2001 m. pabaigos.

Banko klientas Paryžiuje, perkantis
pažintinį monetų rinkinį.

Skirtingos sąlygos – kiekvienos eurą įsivesiančios šalies dydis, ekonomika, grynųjų pinigų tiekimo infrastruktūra ir nacionalinis grynųjų pinigų keitimo planas – lėmė tai, kad kiekvienas NCB pradėjo teikti grynuosius eurus bankams, mažmenininkams ir kitoms įmonėms ne vienu metu. Maksimalus laikotarpis buvo keturi mėnesiai, t. y. pradedant 2001 m. rugsėjo 1 d. Pradėti anksčiau nebuvo logistinio pagrindo, be to, tokia pradžia būtų galėjusi padidinti saugumo riziką ir riziką, kad grynjieji eurai pirma laiko pateks į apyvartą. Dažnai banknotų tiekimo grafikai skirdavosi nuo monetų tiekimo grafikų. Paprastai monetos buvo pristatomos anksčiau, nes jų transportavimo logistinis krūvis buvo didesnis už banknotų transportavimo krūvį, taip pat dėl to, kad jų vertė, taigi ir saugumo rizika, buvo mažesnė.

Grynuosius pinigus gavę bankai ir mažmenininkai buvo teisiškai sutartiniais pagrindais įsipareigoję grynuosius pinigus pateikusiam NCB neišduoti pinigų vartotojams anksčiau negu 2002 m. sausio 1 d. Bet kokia ankstesnė eurų banknotų ir monetų apyvarta būtų sugriovusi planus ir sukėlusį sumaištį. Bankai turėjo apsidrausti nuo sunaikinimo, vagystės ar

apiplėšimo rizikos, taip pat nuo pirmalaikio iš anksto pateiktų grynųjų pinigų naudojimo visuomenėje rizikos. Į bankus pristatyti eurų banknotai buvo centrinių bankų nuosavybė iki 2002 m. sausio 1 d. 00 val. 00 min. kiekvienoje šalyje. Kitu atveju, jeigu buvo neįmanomi nuosavybės išsaugojimo susitarimai arba buvo neįvykdomi pagal nacionalinius teisės aktus, iš anksto pateikti eurų banknotai turėjo būti apdrausti įkeistu turtu.

Priešingai negu bankai, parduotuvės ir kitos organizacijos, visuomenė negavo grynųjų eurų iki euro įvedimo, tačiau buvo viena svarbi išimtis: 2001 m. gruodžio antroje pusėje jie galėjo įsigyti pažintinius monetų rinkinius iš bankų arba tiesiogiai iš nacionalinių centrinių bankų. Pažintinių monetų rinkinių vertės buvo nedidelės: nuo 3,88 € (prilygusių 23 Suomijos markėms) iki 15,25 € (prilygusių 100 Prancūzijos frankų). Šių rinkinių paskirtis – supažindinti visuomenę su monetomis ir palengvinti grynųjų pinigų keitimą. Buvo tikimasi, kad žmonės naudosis eurų monetomis atlikdami mokėjimus pirmosiomis 2002 m. dienomis ir taip mažmenininkai gaus daugiau smulkių pinigų.

Iš Banca d'Italia filialo netoli Romos išvežamų eurų griežta apsauga.

Savo informacinėse kampanijose nacionaliniai centriniai bankai skatino leisti, o ne kaupti pažintinius monetų rinkinius, tačiau neišvengiamai žmonės labiau norėjo juos išsaugoti kaip prisiminimą apie šį istorinį įvykį ir dėl to jie nenoriai juos leido. Buvo pagamintas tik nedidelis rinkinių kiekis, o kai kuriose šalyse visi jie buvo parduoti per 48 valandas.

Visgi, kodėl bankai stengėsi sukaupti didžiuos grynųjų eurų atsargas gerokai prieš euro įvedimo dieną? Grynjieji pinigai neduoda palūkanų ir verčia bankus patirti likvidumo išlaidų. Reikėjo rasti atsvarą šioms papildomoms išlaidoms. Siekiant paskatinti bankus priimti iš anksto pristatomus banknotus ir monetas, buvo susitarta dėl pinigų nurašymo iš bankų sąskaitų modelio. Šis modelis turėjo:

- parodyti bankų papildomas grynųjų pinigų atsargas eurais;
- būti paprastas ir lengvai įgyvendinamas;
- netrukdyti bankų ir jų klientų santykiams.

Pagal pinigų nurašymo už iš anksto pateiktus eurus modelį grynjieji pinigai nebuvo nurašyti iš atitinkamo banko sąskaitos iš karto, tačiau po trečdajį visos šios sumos nominaliosios vertės buvo nurašyta iš bankų sąskaitų atitinkamai 2002 m. sausio 2 d., 23 d. ir 30 d.

Pasirenkant šias dienas, buvo atsižvelgta į 2002 m. pradžios pagrindines refinansavimo operacijas, kuriomis ECB palaikė (ir palaiko) komercinių bankų likvidumą. ECB valdančioji taryba sutarė, kad šis pinigų nurašymo už iš anksto pateiktus eurus modelis turėtų būti vienintelė Euro sistemos priemonė, kuri atsvertų grynųjų pinigų keitimo procese dalyvaujančių subjektų patiriamas išlaidas. Tačiau nacionaliniu mastu buvo galima pritaikyti ribotas arba specifines išimtis su sąlyga, kad numatomos priemonės palengvintų grynųjų pinigų keitimą. Pavyzdžiui, kai kurie nacionaliniai centriniai bankai siūlė finansines paskatas bankams, sutikusiems priimti iš anksto pristatytinus nedidelės vertės nominalo banknotus, arba kurie anksti grąžino nacionalinę valiutą.

Kadangi didelis nacionalinių centrinių bankų išleistų banknotų kiekis cirkuliavo už euro zonos esančių vietovių apyvarčioje, į šias sritis taip pat buvo iš anksto pristatyta grynųjų pinigų, nors tai ir buvo daroma gana ribotai. ECB parengtos gairės apibrėžė euro zonoje esančių bankų vykdomą grynųjų pinigų platinimą euro zonoje nesantiems komerciniams bankams nuo 2001 m. gruodžio 1 d. Bankams buvo leidžiama platinti eurų banknotus savo filialams ir būstinėms, įsteigtoms ne euro zonoje. Be to,

Ginkluota apsauga saugo eurus gabenantį sunkvežimį šiam nuvažiuojant nuo kelto denio Graikijoje.

bankams buvo leista perduoti grynuosius pinigus savo antrinėms įmonėms ir kitiems bankams, kurių būstinės ir (arba) filialų tinklai buvo ne euro zonoje.

Vėliau parengtos ECB gairės išplėtė eurų banknotų išankstinio pristatymo ne į euro zoną galimybes. Ne euro zonoje esantys bankai, kurie vertėsi banknotų didmeniniu platinimu, galėjo gauti grynuosius pinigus iš nacionalinių centrinių bankų ir perduoti juos savo bankams klientams ne euro zonoje. Be to, ne euro zonoje esantys nacionaliniai centriniai bankai galėjo gauti eurų banknotų ir pristatyti juos bankams, priklausantiems jų jurisdikcijai. Tačiau ne euro zonos mažmenininkams buvo draudžiama perduoti grynuosius pinigus.

Platinti eurų banknotus į bet kurią ne euro zonos vietovę buvo leista tik nuo 2001 m. gruodžio 1 d. Specializuotoms ne euro zonos kredito įstaigoms ir nacionaliniams centriniams bankams pristatytų eurų vertė sudarė 4,1 mlrd. €. Vokietijos Bundesbankas išplatino 78 proc., o Prancūzijos centrinis bankas – 12 proc. šios sumos. Daugiau kaip pusę visų ne į euro zoną išvežtų banknotų gavo Rytų Europa, įskaitant vakarų Balkanų valstybes ir Turkiją (jose kartu cirkuliavo gana daug Vokietijos markių banknotų).

Dideli kiekiai banknotų taip pat buvo pervesti į Šiaurės Afriką ir tarptautinius į didmeninius klientus orientuotus bankus, pavyzdžiui, Šveicariją ir Jungtinę Karalystę.

IŠANKSTINIS EURŲ PATEIKIMAS BANKAMS, MAŽMENININKAMS IR KITOMS ĮMONĖMS

Išankstinio eurų pateikimo bankams metu nuo 2001 m. rugsėjo 1 d. iki gruodžio 31 d. eurų banknotai ir monetos buvo fiziškai pristatyti iš nacionalinių centrinių bankų komerciniams bankams arba jų įgaliotiems atstovams (grynųjų pinigų transportavimo įmonėms). Nuo 2001 m. rugsėjo 1 d. šie iš anksto bankams pateikti banknotai ir monetos buvo perduoti trečiosioms šalims, kaip antai parduotuvėms, restoranams, taip pat smulkių prekių automatų gamintojams ir savininkams. Išankstinio eurų pateikimo bankams, mažmenininkams ir kitoms įmonėms priemonės, įskaitant pinigų nurašymo iš sąskaitų už iš anksto pateiktus eurus modelį, reglamentavo ECB gairės.

GRYNUJŲ PINIGŲ KEITIMO Į EURUS PALENGVINIMAS MAŽMENININKAMS

Daug mažmenininkų nuogąstavo, kad pirmosiomis 2002 m. dienomis turės didelį monetų kiekį, nes parduotuvės privalėjo tapti pagrindiniu naujų monetų platinimo kanalu, o daugumą banknotų turėjo išduoti bankomatai. Pažintiniai monetų rinkiniai turėjo sušvelninti jų rūpestį; dėl tos pačios priežasties bankai buvo skatinami pripildyti bankomatus nedidelės vertės banknotais. Taip pat ir oficialios įstaigos buvo raginamos atlikti socialinius mokėjimus (dažnai mokamus grynaisiais) nedidelės vertės banknotais.

Buvo paprašyta ir visuomenės pagalbos. Informacinės kampanijos „Euro 2002“ metu visuomenės buvo prašoma: kiek įmanoma sumažinti mišrių mokėjimų, t. y. tokių mokėjimų, kai atsiskaitoma nacionaline valiuta ir eurai; kiek įmanoma greičiau pradėti naudoti eurų banknotus ir monetas; kur įmanoma, mokant pateikti tikslią sumą.

GRYNUJŲ EURŲ IŠLEIDIMAS Į APYVARTĄ

Pirmosiomis grynųjų pinigų keitimo į eurus dienomis bendras apyvartoje cirkuliuojusių banknotų ir monetų skaičius viršijo prognozes. Jeigu į apyvartą patenkančius banknotus prilygintume vandens prisipildančiam voniai, ši vonia pildėsi sparčiai ir persipildė greičiau, negu tikėtasi. Taip atsitiko dėl stiprios „eurų čiaupo“ srovės, kuri galėjo būti atsukama stipriau dėl didelio grynųjų pinigų kiekio, pristatyto prieš grynųjų pinigų keitimą. O nacionalinių banknotų „išleidimo kanalo“ pajėgumas buvo labiau ribotas ir nacionalinės valiutos lėtai traukėsi iš apyvartos.

Grynųjų pinigų keitimo metu ECB kasdien stebėjo išleistų eurų banknotų bei monetų kiekį ir iš apyvartos išimamų nacionalinių valiutų kiekį. Bendras

apyvartoje cirkuliuojusių banknotų skaičius po grynųjų eurų įvedimo parodytas 63 psl. pateiktame grafike. Kadangi visi iš anksto bankams pateikti banknotai buvo registruojami kaip „esantys apyvartoje“, 2002 m. sausio 1 d. apyvarta šoktelėjo iki 403 mlrd. €, viršydama tuo pačiu laikotarpiu 2001 m. cirkuliuojusių banknotų kiekį 6 proc.

Bendras cirkuliuojančių banknotų skaičius kasdien vis mažėjo, nes iš apyvartos išimamų nacionalinių banknotų kiekis nuolat buvo didesnis už išduodamų eurų banknotų skaičių. Ir tik 2002 m. vasario 28 d. pirmą kartą eurų banknotų buvo išduota daugiau, negu išimta nacionalinių banknotų. Tą dieną bendra cirkuliuojusių banknotų vertė sudarė 285,1 mlrd. € arba ketvirtadaliu mažiau negu 2001 m. vasario 28 d.

Grynųjų pinigų keitimo pradžioje buvo ypač didelė 5 € ir 10 € banknotų paklausa, nes Euro sistema skatino bankus platinti daugiausia nedidelės vertės banknotus. Pasibaigus pirmosioms grynųjų pinigų keitimo dienoms, vos per vieną mėnesį šių nedidelio 5 € ir 10 € nominalo banknotų apyvarta sparčiai sumažėjo – atitinkamai daugiau kaip 30 proc. ir beveik 20 proc. O didelės vertės banknotų poreikis, atvirkščiai, pastoviai didėjo. Šį faktą patvirtina vidutinė apyvartoje esančio eurų banknoto vertė, kuri nuo 28 € (2002 m. sausio mėn.) padidėjo iki 44 € (metų pabaigoje). 2006 m. gruodžio mėn. vidutinė apyvartoje esančio eurų banknoto vertė buvo 55 €.

Per pirmąsias dvi sausio mėn. savaites grynaisiais pinigais atliekamų mokėjimų dalis, palyginti su bendru mokėjimų skaičiumi, išaugo daugumoje euro zonos šalių, nes žmonės baigė išleisti turimą nacionalinę valiutą ir susipažino su euru. Ši padėtis sugrįžo į įprastą vėžes sausio antrąją pusę. Iki sausio 7 d. mokėjimų eurai dalis vidutiniškai sudarė 75 proc., o įpusėjus mėnesiui – 90 proc.

2002 m. sausio 1 d., ką tik po vidurnakčio: keli naujutėlaičiai eurų banknotai atidžiai apžiūrimi Maastrichte.

NACIONALINIŲ BANKNOTŲ IR MONETŲ IŠĖMIMAS IŠ APYVARTOS

Dauguma nacionalinių valdžios institucijų mėgino iš anksto sumažinti bankų, mažmenininkų ir grynųjų pinigų transportavimo bendrovių darbo krūvį grynųjų pinigų keitimo metu, skatindamos visuomenę nešti į banką nacionalines monetas gerokai prieš 2002 m. sausio mėn. Be to, labdaringos organizacijos surengė kampanijas, per kurias žmonės galėjo padovanoti savo „senąsias“ monetas. Bendra apyvartoje esančių nacionalinių monetų vertė 2001 m. sumažėjo 9 proc.: nuo 17,9 mlrd. € (2000 m. pabaigoje) iki 16,3 mlrd. € (po 12 mėnesių). O monetų kiekio prasme 2001 m. pabaigoje apyvartoje tebecirkuliavo 107,5 mlrd. nacionalinių monetų arba daugiau kaip du kartus daugiau monetų, pagamintų euro įvedimui.

Tokį neatitikimą galima paaiškinti kai kurių monetų naudotojų polinkiu kaupti. Būtent nedidelės vertės monetos dažnai renkamos ilgą laiką (pvz., kiaulėse taupyklėse) ir taip dingsta iš apyvartos. Maža to, šios monetos galiausiai gali atsidurti kolekcionierių, kuriems gali nerūpėti bendra jų kolekcijos vertė, rankose. Šios smulkios monetos naudojamos mokėjimams labai ribotai, o gauta graža nebūtinai išleidžiama kitam pirkiniui. Be to, komerciniai bankai nekeičia monetų, kurias turistai parsiveža iš svetur, taigi „netenkama“ ir šių monetų. Monetų kaupimas ir netekimas verčia nuolat išleisti į apyvartą naujų monetų, o tai padidina jų kiekį apyvartoje.

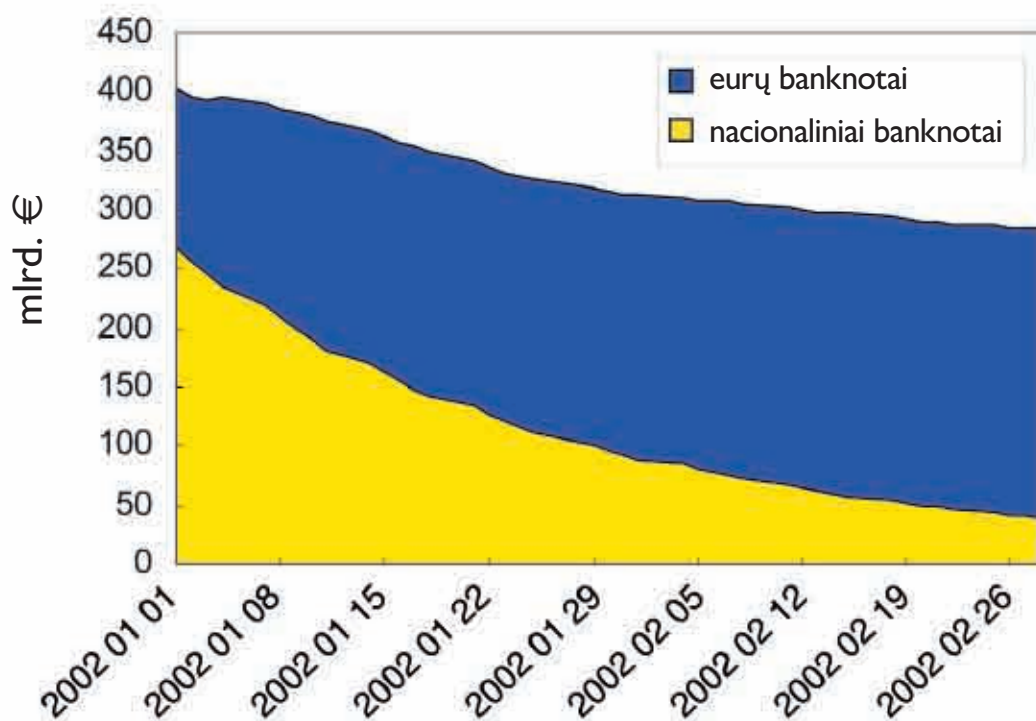
Iki 2002 m. vasario pabaigos iš apyvartos buvo išimta apie trečdalis nacionalinių monetų, taip kiekis apyvartoje sumažėjo nuo 16,3 iki 11,3 mlrd. €.

2001 m. apyvartoje esančių nacionalinių banknotų vertė smuktelėjo kone trečdaliu – iki 270 mlrd. €. Ji toliau greitai krito nuo 2002 m. sausio 2 d. Kiekvieną dieną į nacionalinius centrinius bankus grąžinamų banknotų skaičius sudarė 4–6 proc. apyvartoje likusių nacionalinių banknotų kiekio. Iki 2002 m. vasario pabaigos vertė sumažėjo iki 53,8 mlrd. €. Iki 2002 m. pabaigos buvo sugrąžinta 95,1 proc. apyvartoje buvusių nacionalinių banknotų.

Kadangi senuosius nacionalinius banknotus galima išsikeisti į eurus juos išleidusiuose nacionaliniuose centriniuose bankuose ir tai bus įmanoma daryti labai ilgą ar neribotą laiką, likutiniai kiekiai tebebus „apyvartoje“. Kai kuriuos nacionalinius banknotus ir monetas žmonės galėjo pasilikti iš sentimentalumo arba kaip kolekcionieriaus vertybę.

Siekiant sumažinti vagystės tikimybę, Belgijoje, Prancūzijoje, Italijoje, Liuksemburge ir Ispanijoje 2002 m. sausio 1 d. pradėta įgyvendinti „ženklinimo programa“. Kad banknotų nebūtų galima antrą kartą išsikeisti arba jais susimokėti, banknotai buvo paverčiami nebegaliojančiais išmušant juose skyles arba nupjaunant kampelį. Taip buvo sumažintos bankų ir pašto draudimo įmokos už grynųjų pinigų gabenimą bei palengvinta jiems tekusi finansinė našta.

Nuo 2002 m. sausio 1 d. iki vasario 28 d. apyvartoje cirkuliavusių banknotų vertė

Didėjantis naujų banknotų kiekis ir mažėjantis senųjų banknotų kiekis 2002 m. pradžioje, kaip rodo plėtėjanti mėlyna ir siaurėjanti geltona juostos.

Grynųjų pinigų automatų ekspertas tikrina skirtingų kalyklų nukaldintas eurų monetas Vokietijos Bundesbanko patalpose netoli Frankfurto.

BANKOMATŲ IR GRYNŲJŲ PINIGŲ AUTOMATŲ PRITAIKYMAS

Iš bankomatų paprastai išimama apie 70 proc. visų iš banko sąskaitų išimamų banknotų, tačiau 2002 m. sausio mėn. pirmosiomis dešimt grynųjų pinigų keitimo į eurus dienų žmonės gerokai dažniau ėjo prie 218 000 bankų ir pašto tarnybų langelių, norėdami išsiimti eurų arba pasikeisti nacionalinę valiutą. Kai kuriose šalyse, pavyzdžiui, Vokietijoje ir Ispanijoje, kur bankai dirbo ir sausio 1 d., prie langelių klientams išduotų grynųjų pinigų kiekis netgi viršijo iš bankomatų išsiimtas sumas.

Eurosistema skatino laiku ir sparčiai pertvarkyti bankomatus, kad dauguma jų 2002 m. sausio 1 d. išduotų tik eurų banknotus (o ne nacionalinę valiutą).

Įmonės, kurioms reikėjo pritaikyti savo grynųjų pinigų įrangą (pvz., bankomatus ir smulkių prekių automatų) eurams, dar gerokai prieš grynųjų pinigų keitimą turėjo galimybę išbandyti naujuosius banknotus. Įsibėgėjant banknotų gamybai, spaustuvės pateikdavo vis daugiau nominalų banknotų bandymams. Galima skirti tris etapus:

- 2000 m. gegužės ir rugsėjo mėn. įrangos gamintojams buvo pasiūlytos dvi centralizuotos bandymų serijos. Iš viso dalyvavo ES ir ne ES (įskaitant Japonijos ir JAV) 54 įmonės. Bandymai buvo vykdomi saugiose Bundesbankui priklausančiose patalpose netoli Frankfurto, stebint ECB. Kiekviena įmonė turėjo nedidelę bandymams skirtą kabiną, kurioje galėjo ištyrinėti banknotus su savo turima įranga. Bendros informacijos apie eurų banknotų techninius reikalavimus paketas, įskaitant informaciją apie apsaugos požymių išdėstymą ir savybes, leido įmonėms nustatyti požymius, kuriuos galėtų tikrinti jų įrangos davikliai, tikrindami banknotų autentiškumą.
- Nuo 2001 m. kovo mėn. šie bandymai buvo surengti visose dvylikoje euro zonos šalių, taip pat ir Jungtinėje Karalystėje. Bandymuose dalyvavo daugiau kaip 150 organizacijų. Šį sykį buvo pakviesti ir paslaugų teikėjai (įskaitant bankomatus prižiūrinčias įmones) ir bankai.

*Grynųjų pinigų automatų ekspertai tikrina eurų banknotus
Vokietijos Bundesbanko patalpose netoli Frankfurto.*

- Nuo 2001 m. rugsėjo 1 d. įmonės atliko iš anksto gautų banknotų laboratorinius bandymus savo patalpose. Siekiant nediskriminuoti ne euro zonos šalių įrangos gamintojų, kuriems nebuvo leidžiama gauti eurų banknotų, pastarosios įmonės turėjo galimybę nusipirkti eurų banknotų iš Bundesbanko.

Krupopštus bankomatų gamintojų ir valdytojų bei bankų pasirengimas garantavo sklandų šios įrangos pertvarkymą visoje euro zonoje, kai 2002 m. sausio 2 d. 90 proc. pertvarkymo lygis po dviejų dienų sudarė beveik 100 proc. 2002 m. sausio mėn. pirmąją savaitę buvo labai daug iš bankomatų išimamų pinigų operacijų; tai rodė žmonių entuziazmą ir susidomėjimą naująja valiuta. Pavyzdžiui, Nyderlanduose per pirmąsias dvi tų metų dienas buvo įvykdyta penki milijonai pinigų išėmimo iš bankomatų operacijų. Pinigų išėmimo operacijų skaičius tebebuvo didelis ir iki antrosios savaitės vidurio, per kurią jis nukrito iki įprastinio lygio.

Grynųjų pinigų automatai buvo pertvarkyti šiek tiek lėčiau negu kitos grynųjų pinigų keitimo sritys. Tai neturėtų stebinti, turint omenyje didelį tokių pertvarkytinų automatų skaičių (dešimt milijonų monetų automatų, iš jų kai kurie taip pat priėmė ir banknotus) ir tokį darbą per palyginti trumpą laikotarpį galinčių atlikti technikų ribotą skaičių. Vis dėlto tų šalių, kuriose automatai nepriėmė grynųjų eurų ir kuriose pritaikymas užtruko ilgiau, piliečiams pasisekė labiau: negalintiems susimokėti už tam tikras paslaugas, pavyzdžiui, už automobilio stovėjimą, važiavimą ir pan., nebuvo skiriamos baudos. Pasibaigus pirmosioms dviem savaitėms, visi šie pirminiai sunkumai buvo įveikti.

NACIONALINIŲ BANKNOTŲ KEITIMAS Į EURUS NOMINALIAJA VERTE

1999 m. sausio 1 d. nustačius neatšaukiamus euro zonos valstybių nacionalinių banknotų ir monetų keitimo į eurus kursas, tie banknotai ir monetos teisiškai tapo sudedamosiomis euro dalimis. Nuo to momento tapo įmanoma kam nors, pavyzdžiui, Portugalijoje, pateikus nurodymą bankui siųsti euraišreikštą pinigų perlaidą į banko sąskaitą Nyderlanduose. Tačiau toks asmuo negalėjo naudotis eurų banknotais ir monetomis dėl paprasčiausios priežasties – jie nebuvo įvesti iki 2002 m.

Norėdami parodyti šiuos neatšaukiamai nustatytus keitimo kursas ir susitarti dėl tam tikro euro zonos šalių nacionalinių banknotų tarpusavio pakeičiamumo per šį trejų metų pereinamąjį laikotarpį, nacionaliniai centriniai bankai pasiūlė nemokamai keisti nacionalinius banknotus. Dauguma nacionalinių centrinių bankų šią paslaugą visuomenei teikė visuose savo filialuose – iš viso 500 filialų. Kasdien tokias paslaugas teikiantys subjektai,

o būtent komerciniai bankai ir valiutos keitimo punktai, daugumoje šalių galėjo keisti nacionalinius banknotus tik viename punkte. Monetos nebuvo priimamos dėl jų svorio ir tūrio, nes tai būtų sukėlę logistinių problemų jas transportuojant į jas išleidusias šalis. Vokietijos Bundesbankas išsiuntė didžiausią kiekį užsienio valiutos banknotų (iš viso 661 mln.) į jų kilmės šalis. Antroje ir trečioje vietose atsidūrė Prancūzijos ir Liuksemburgo centriniai bankai, grąžinę atitinkamai 93 mln. ir 27 mln. banknotų.

Šis banknotų keitimas nominaliąja verte iš pradžių turėjo baigtis 2001 m. gruodžio 31 d. ir sutapti su eurų banknotų ir monetų įvedimu. Tačiau, siekdama palengvinti grynųjų pinigų keitimą, ECB valdančioji taryba nusprendė leisti keisti nacionalinius banknotus iki 2002 m. kovo 31 d., iki dienos, kai eurų banknotais buvo pakeisti beveik visi nacionaliniai banknotai.

La MISE
L'ÉURO: Only Europe
30 ans
L'avenir

Gros incendie
L'avenir
Ler

5 SKYRIUS

VISUOMENĖS INFORMAVIMAS

Antraštės apie naują valiutą Liuksemburge euro įvedimo dieną.

VISUOMENĖS RENGIMAS PINIGŲ KEITIMUI

Grynųjų eurų įvedimas buvo sudėtingas ir ambicingas projektas, kuriam įgyvendinti prireikė visų tiesiogiai dalyvavusių institucijų, o iš dalies ir visuomenės, organizacinių, logistinių, techninių, finansinių ir administracinių pastangų. Labai svarbus buvo bankų, mažmenininkų, grynųjų pinigų transportavimo įmonių ir smulkių prekių automatų gamintojų dalyvavimas ir parengiamojo darbo koordinavimas. Daugelyje šalių buvo įsteigtos grynųjų pinigų keitimui skirtos tarybos, kurias sudarė viešojo valdymo institucijos ir verslo asociacijos. Nuo 1997 m. taip pat vyko diskusijos Europos mastu. Pavyzdžiui, EPI ir jį pakeitęs ECB rengė reguliarius susitikimus su nacionalinės vyriausybės ekspertais įvairiausiems klausimams aptarti, įskaitant teisės aktus, kainų rodymą dviem valiutomis, kainų apvalinimą mažėjančia ir didėjančia tvarka, apskaitą, taip pat pridėtinės vertės mokestį ir kitus apmokestinimo klausimus. EPI ir ECB Europos mastu organizavo „trečiųjų šalių susitikimus“ su grynųjų pinigų keitimu susijusiems reikalams aptarti.

Iš pradžių ECB ketino neatskleisti eurų banknotų dizaino ir apsaugos požymių iki 2001 m. rugsėjo 1 d., t. y. iki dienos, kai prasidėjo grynųjų pinigų pristatymas ir buvo paviešinti apsaugos požymiai. Visgi, atsižvelgiant į didelį skaičių kasdien su grynaisiais pinigais dirbančių specialistų, pavyzdžiui, pardavėjų, kasininkų, kurie turėjo būti išmokyti

dirbti su naujais pinigais, verslo bendruomenės nuomone, keturių mėnesių nebūtų pakakę mokymų seminarams surengti, turint omenyje, kad pirmiausia patys tokių seminarų rengėjai turėtų būti išmokyti. Taigi 2001 m. sausio mėn. nacionalinių centrinių bankų filialuose pradėti rengti seminarų rengėjų mokymai, nors specialieji mokymui skirti rinkiniai nebuvo išplatinti iki pat banknotų apsaugos požymių pristatymo 2001 m. rugpjūčio 30 d.

ECB suvokė, kad sutrikusio regėjimo ir kitiems pažeidžiamiems visuomenės nariams buvo būtina iš anksto susipažinti su naująja valiuta. Nuo 2001 m. kovo mėn. pagal Europos Komisijos programą „Euro Made Easy“ ECB išplatino 30 000 banknotų pavyzdžių rinkinių aklųjų organizacijoms susipažinimo tikslais. Tokius rinkinius buvo galima įsigyti ir kitokią negalią turintiems žmonėms mokytis.

Banknotų pavyzdžiams buvo būdingos tikrų eurų banknotų jutiminės savybės, nes jiems pagaminti buvo naudojamas banknotų popierius ir reljefinė spauda. Norint užtikrinti, kad banknotų pavyzdžiai nebūtų klaidingai palaikyti autentiškais banknotais, antrosios jų pusės buvo paliktos tuščios, o priekinės pusės buvo pažymėtos žodžiu „BEVERČIAI“. Netikri ir negalutiniai dizainai buvo pagaminti ofsetiniu spaudos būdu.

*Milžiniški eurų banknotai atidengiami ECB būstinėje
Eurotower pastate Frankfurte, 2001 m. rugpjūčio 30 d.*

INFORMACINĖ KAMPANIJA „EURO 2002“

Vykstant techniniam ir logistiniam pasirengimui grynųjų pinigų keitimui, tapo akivaizdu, kad žmonės būtina supažindinti su naujais pinigais. Nors informacija apie bendrosios valiutos erdvės naudą ir fiksuotus perskaičiavimo į eurus kursus jau buvo paskelbta, žmonėms reikėjo išsamių praktinių patarimų dėl grynųjų pinigų keitimo.

ECB nusprendė pradėti daugialypę visuomenės informavimo apie naujuosius banknotus ir monetas iniciatyvą. 1999 m. lapkričio mėn. po įvykusio viešojo konkurso buvo atrinkta tarptautinė reklamos agentūra, turėjusi padėti ECB ir nacionaliniams centriniais bankams įvykdyti informacinę kampaniją „Euro 2002“.

Kampanija buvo orientuota į:

- eurų banknotų ir monetų išvaizdą;
- jų nominalus;
- apsaugos požymius;
- keitimą.

Pagal pasirinktą strategiją tai turėjo būti integruota ryšių kampanija, kurios metu įvairiomis žiniasklaidos priemonėmis būtų perteikiama ta pati žinia. Iš pradžių, siekiant optimaliai panaudoti turimus šaltinius ir paskleisti informaciją kiek įmanoma plačiau, buvo nuspręsta pasitelkti „garsialbio principą“. Jo idėja buvo tokia: kiekviena tikslinė grupė turėtų perduoti informaciją kitiems (pvz., mažmenininkai dalytų lankstinukus savo klientams), o kampanijai įsibėgėjant orientuotis į vis didesnę auditoriją.

Nors pagrindinis informacinės kampanijos tikslas buvo pasiekti kiekvieną žmogų euro zonoje, tam tikros visuomenės grupės turėjo gauti specialiai joms parengtą informaciją. Šioms grupėms priklausė nacionalinės valdžios institucijos, tokios kaip policija, grynųjų pinigų tvarkytojai (pvz., pardavėjai ir bankų darbuotojai), kelionių ir turizmo sektoriai,

švietimo institucijos, žiniasklaida ir pažeidžiamos grupės, įskaitant akluosius ir sutrikusio regėjimo asmenis.

Kampaniją sudarė:

- viešojo ir privataus sektoriaus organizacijų partnerystės programa;
- 2001 m. rudens reklamos kampanija;
- išsami tinklavietė, kurioje yra ir atskiras skyrelis vaikams;
- vienerių metų trukmės viešųjų ryšių ir spaudos veikla, skirta susipažinimui didinti, informacijai teikti ir žmonėms skatinti daugiau sužinoti apie naująją valiutą.

Skirtingiems poreikiams patenkinti buvo parengta įvairi informacinė medžiaga. Kadangi kampanija turėjo būti rengiama visoje euro zonoje, buvo nuspręsta visą kampanijai skirtą medžiagą parengti centralizuotai, o vėliau ją pritaikyti konkrečioms šalims. Toks požiūris leido užtikrinti skleidžiamos informacijos ir stiliaus nuoseklumą. Centralizuotas parengimas reiškė, kad, patvirtinus koncepciją, medžiaga būtų pritaikyta kiekvienai šaliai. Tam tikra medžiagos dalis turėjo būti paprasčiausiai išversta, tačiau kitoje medžiagos dalyje reikėjo atsižvelgti į nacionalines aplinkybes, pavyzdžiui, grynųjų pinigų keitimo trukmę. Kiekviena kampanijai skirtos medžiagos dalis buvo rengiama vienuolika oficialių (tuo metu galiojusių) ES kalbų, o visuomenei skirtas informacinis lankstinukas – 23 kalbomis. Kai kuri medžiaga buvo išversta net ir į daugiau kalbų. Pavyzdžiui, Ispanijoje buvo padaryti vertimai į kitas oficialias Ispanijos kalbas: Balearų salų, Baskijos, Katalonijos, Galisijos ir Valensijos; Airijoje medžiagos dalis buvo išleista airiškai.

Reikėjo išspręsti keletą kampanijos pradžioje išryškėjusių dilemų. Pagrindinės dilemos buvo susijusios su eurų banknotų apsaugos požymiais. Viena vertus, visuomenė turėjo sugebėti juos

Partnerystės programos logotipas.

atpažinti, tačiau, kita vertus, šie požymiai neturėjo būti atskleisti per anksti, kad nesuteiktų pinigų padirbinėtojams pakankamai laiko pasirengti. Atsižvelgiant į tai, informacinei kampanijai „Euro 2002“ buvo pagaminti du skirtingi medžiagos rinkiniai: rinkiniai su eurų banknotų atvaizdais, bet be apsaugos požymių (netikri dizainai) ir rinkiniai, vaizduojantys tikruosius eurų banknotus.

PARTNERYSTĖS PROGRAMA

Kampanijos ašis – partnerystės programa – kilo iš „garsiakalbio“ idėjos, pagal kurią partneriai turėjo paskleisti informaciją kitiems. Oficialūs partneriai galėjo gauti informaciją apie naujus banknotus ir monetas. Ją jie galėjo paskleisti savo darbuotojams, klientams ir visuomenei. Partneriai galėjo pasirinkti tą medžiagos dalį, ant kurios jie galėjo atspausdinti ir savo pačių logotipą greta ECB arba atitinkamo nacionalinio banko logotipo po partnerystės programos logotipu.

Tiek nacionalinių, tiek tarptautinių partnerystės programų sėkmę daugiausia lėmė tai, kad partneriai pripažino tiksliai iš pirmųjų šaltinių gautos informacijos vertę. Informaciniai bukletai, susitikimai ir mokymų seminarai leido partneriams nuolat susipažinti su naujausia informacija. Vien tarptautinės programos partneriai per mokymų seminarus paskleidė informaciją 300 tūkst. su grynaisiais pinigais dirbančių asmenų. Iš kampanijai skirtos tinklavietės ribotos prieigos dalies buvo galima sužinoti papildomas naujienas, geriausių praktikos pavyzdžius ir rasti parsiųsandinimui skirtą medžiagą. Baigiantis šiai kampanijai, partnerystės programoje dalyvavo daugiau kaip 2 400 nacionalinių ir 100 tarptautinių partnerių.

NACIONALINĖS VISUOMENĖS INFORMAVIMO PASTANGOS

Informacinė kampanija „Euro 2002“ aprėpė kiekvienam žmogui įtakos turėjusius dalykus: eurų banknotų ir monetų nominalus, jų išvaizdą ir apsaugos požymius. Buvo teikiama ir ne tokia išsami bendro pobūdžio informacija apie grynųjų pinigų keitimą.

Kiekviena euro zonos šalis be informacinės kampanijos „Euro 2002“ taip pat vykdė šią kampaniją papildžiusią individualią informacinę veiklą. Jos metu reikėjo perteikti konkrečiai šaliai būdingą dvejojo pobūdžio informaciją apie:

- nacionalinį grynųjų pinigų keitimo planą;
- fiksuotą nacionalinės valiutos keitimo į eurus kursą.

Paprastai kiekvienoje šalyje svarbus vaidmuo teko NCB, finansų ministerijai ir vyriausybei. Prekybos rūmams, bankininkystės ir mažmeninės prekybos sektoriams taip pat teko atitinkamas vaidmuo. Kiekvienai šaliai būdinga grynųjų pinigų tiekimo infrastruktūra ir kultūra lėmė kuo įvairiausių grynųjų pinigų keitimo planus. Nebuvo nustatytos suderintos išankstinio grynųjų pinigų pristatymo dienos; kiekviena šalis taip pat savo nuožiūra sprendė pažintinių monetų rinkinių sudėtį. Kai kuriose šalyse grynųjų pinigų keitimui buvo numatytas labai trumpas laikotarpis arba jo apskritai nebuvo (pvz., Vokietijoje), o kitose šalyse jis truko daugiausia aštuonias savaites. Nacionalines valiutas buvo galima, o kai kur ir šiandien galima išsikeisti į eurus nacionaliniuose centriniuose bankuose ir komerciniuose bankuose.

Ryšiai su visuomene ir spaudos veikla sudarė reikšmingą visuomenės informavimo veiklos derinį. Jį sudarė pranešimai spaudai ir spaudos konferencijos,

taip pat informacija, parengta specifinėms tikslinėms grupėms, tokioms kaip bankai ir mažmenininkai, kurie buvo svarbūs naujosios valiutos įvedimo kanalai. Specialūs skambučių centrai ir tinklavietės sustiprino visuomenės informavimo priemones kiekvienoje šalyje; daugelis nacionalinių centrinių bankų papildė informacinės kampanijos „Euro 2002“ žiniasklaidos kampaniją reklama per televiziją ir spausdinta reklama.

Daugelyje šalių buvo nuogaustaujama, kad namuose laikomomis nenaudojamomis monetomis bankai gali būti užversti grynųjų pinigų keitimo metu. Buvo surengtos įvairios kampanijos, skirtos gyventojams paraginti anksti atnešti turimas monetas. Pavyzdžiui, per Belgijos televiziją, spaudoje ir mokyklose vyko kampanija „Operacija kiaulė taupyklė“. Ja buvo siekiama paraginti šeimas per jų vaikus iškeisti kiaulėse taupyklėse laikomus Belgijos frankus į eurus. Kaupiamoms monetoms pritraukti skirtos kampanijos vyko ir Austrijoje, Suomijoje, Vokietijoje bei Airijoje.

1998 m. gruodžio 31 d. susitarta dėl 11 iš 12 šalių valiutų keitimo kursų, įsigaliojusį 1999 m. sausio 1 d. Kai kuriose šalyse keitimo kursas buvo paprastas (pvz., 1 € ≈ 2 Vokietijos markėms), tačiau buvo ir tokių šalių, kaip 2001 m. sausio 1 d. prie euro zonos prisijungusi Graikija, kurioje šis kursas buvo šiek tiek sudėtingesnis: 340,75 drachmos prilygo 1 €. Dėl šios priežasties kiekviena euro zonos šalis parengė informaciją apie nacionalinės valiutos keitimą į eurus. Pavyzdžiui, Prancūzijoje buvo platinami iš neplyštančios ir neteplios medžiagos pagaminti kredito kortelės dydžio lankstinukai, kuriuose buvo nurodyta įvairių sumų frankais vertė eurais, ir atvirkščiai. Airijoje kiekvienas namų ūkis gavo skaičiuotuvą ir informacinį lankstinuką.

Naująją valiutą reklamuojantys studentai prekybos centre Dubline.

KAMPANIJOS TYRIMAI

Iš pradžių informacinės kampanijos „Euro 2002“ veiksmingumas buvo tiriamas atliekant kokybinius tyrimus kampanijos kūrybiniam stiliui apibrėžti ir kiekybinius tyrimus, išryškinusius pildytinas žinių spragas bei visuomenės požiūrį į grynųjų pinigų keitimą ir į naujuosius banknotus bei monetas. Tai padėjo suderinti kampanijos strategiją. Turint omenyje, kad tai buvo ne tik svarbi, bet ir precedento neturinti kampanija, dėl akivaizdžių priežasčių tyrimai sudarė svarbią strategijos dalį. Juk nebūtų buvę laiko iš naujo suplanuoti ir pradėti kampaniją, jeigu ja skleidžiama informacija nepasiektų visuomenės.

Kokybiniai tyrimai buvo pradėti nedelsiant; buvo tiriamos idėjos, kurios turėjo būti panaudotos kampanijos medžiagoje. Kadangi ši medžiaga turėjo būti naudojama visoje euro zonoje, ji turėjo būti patraukli skirtingų šalių – nuo Suomijos iki Portugalijos, nuo Airijos iki Graikijos – žmonėms. Reikėjo atrinkti temas, kurios patrauktų kiek įmanoma daugiau žmonių dėmesį jų nesupriešindamos.

Šiam tikslui tyrimai buvo atliekami su tikslinėmis grupėmis: buvo apklaustos suaugusiųjų, pagyvenusių žmonių, vaikų ir smulkaus verslo atstovų grupelės. Iš visų šių grupių gauti atsakymai parodė, kad kampanija turėtų tapti gerokai patrauklesnė. Be to, ja turėtų būti perteikiama paprasta mintis, o vienoje per televiziją ar spaudiniuose pasirodančioje reklamoje turėtų būti naudojama tik viena idėja, taip išvengiant sumaišties.

Šie tyrimų rezultatai tapo kūrybinio proceso dalimi. Antroji tyrimų banga prasidėjo 2000 m. lapkričio mėn. Nors ji ir parodė, kad kampanijos medžiaga buvo pastebimai patobulinta, tačiau kartu tapo akivaizdu, kad dinamiškesniam vaizdiniui sukurti jai

trūksta žmogiškumo: žmonių, žiūrinčių į eurus ar juos laikančių, taip pat apskritai stipresnio garso ir vaizdo.

Įgalutinę kūrybinę medžiagą buvo įtraukti kampanijos šūkį perteikę apskritimu apibrėžti žodžiai: „€ MŪSŲ pinigai“. Šis šūkis buvo tiriamas ir atliekant kampanijos kokybinius tyrimus. Bendra nuomonė buvo tokia, kad jo paprastumas perteikė mintį, jog eurų banknotai ir monetas „priklauso“ paprastiesiems žmonėms.

Kokybinė tiriamoji programa vertino žmonių euro zonoje žinias ir požiūrius į grynųjų eurų įvedimą, o ypač į praktinius grynųjų pinigų keitimo aspektus. Nuo 2000 m. rugsėjo mėn. iki 2002 m. vasario mėn. kokybinis tyrimas vyko iš viso keturiomis bangomis. Pirmoji banga turėjo tapti kampanijos atskaitos tašku, po jos 2001 m. vasario mėn. atlikta vidutinio laikotarpio peržiūra. Trečiosios bangos, įvykusios 2001 m. lapkričio mėn., pirminė paskirtis – patikrinti vietoje atrankiniu būdu prieš įvedant naujus grynuosius pinigus, taip pat iš dalies įvertinti kampaniją. Ir galiausiai paskutinė 2002 m. vasario mėn. tyrimų banga buvo skirta visai kampanijai ir grynųjų pinigų keitimui įvertinti.

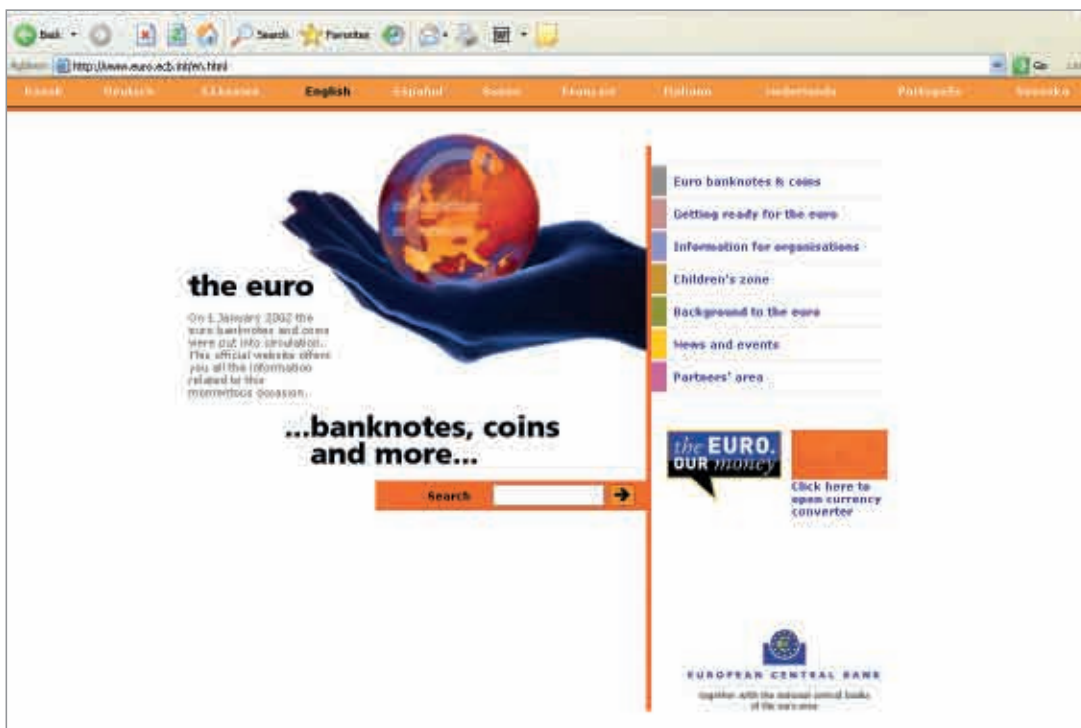
Kiekvienai tyrimų bangai pirminiai duomenys buvo renkami visose euro zonos šalyse. Iš kiekvienos šalies atrankiniu būdu buvo apklausta 500 žmonių grupė, kurią sudarė suaugusieji, vaikai ir kasininkai. Pirmosioms trims bangoms skirtų duomenų rinkimo tikslas – sužinoti žmonių susipažinimo su naująja valiuta lygį. Pavyzdžiui, baigiantis trečiajai kampanijos bangai, suaugusiųjų ir smulkaus verslo vadovų susipažinimas su banknotų apsaugos požymiais padidėjo atitinkamai 12 ir 17 proc.

the **EURO.** **OUR** *money*

Kampanijos šūkis išverstas į 23 kalbas.

„Publicis“ agentūros, kurią ECB atrinko
informacinei kampanijai „Euro 2002“ surengti,
specialistai rengia reklamą.

Informacinei kampanijai „Euro 2002“ skirtos tinklavietės vaizdo ekrane nuotrauka.

KAMPANIJOS TINKLAVIETĖ

Informacinei kampanijai „Euro 2002“ skirta tinklavietė pradėjo veikti 2001 m. kovo 1 d. Joje buvo teikiama informacija apie eurą, visų pirma akcentuojant pagrindines kampanijos idėjas. Be to, tinklavietė turėjo specialius skyrelius, skirtus pagrindinėms tikslinėms grupėms: žiniasklaidai, partnerystės programos nariams nacionaliniu bei tarptautiniu mastu ir vaikams. Tinklavietė buvo suskirstyta į septynias skirtingas dalis, kurių spalvos sutapo su septynių eurų banknotų nominalų spalvomis. Kaip ir kita kampanijos medžiaga, tinklavietė veikė vienuolika tuometinių oficialių ES kalbų ir joje buvo nuorodos į nacionalinių centrinių bankų tinklavietes.

Kiekviena dalis buvo skirta konkrečiai temai. Dalyje „Eurų banknotai ir monetos“ buvo sutelkta pagrindinė kampanijos informacija: naujų grynųjų pinigų išvaizda, nominalai ir apsaugos požymiai. Kita dalis, pavadinta „Pasirengimas eurui“, buvo skirta įvairioms pasirengimo grynųjų pinigų keitimui programoms, ir turėjo atskirą skyrelį „Keliavimas euro zonoje“.

Trys dalys buvo skirtos specifinei auditorijai. Dalis „Informacija organizacijoms“ padėjo verslininkams parengti savo darbuotojus ir išplatinti iš anksto pristatytus grynuosius pinigus; joje taip pat buvo pateikta informavimui skirta medžiaga, kurią buvo galima parsisiųsti. Dalis „Naujienos ir įvykiai“ daugiausia buvo skirta žurnalistams, joje buvo skelbiami pranešimai spaudai, informacijos spaudai rinkiniai ir atstovo ryšiams su žiniasklaida duomenys, taip pat kampanijos apžvalga. Dalyje „Vaikų zona“ buvo pateiktas žaidimas, padėjęs vaikams susipažinti su banknotais ir monetomis, o vyresni negu aštuonerių ir jaunesni negu dvylikos metų vaikai galėjo tiesiogiai dalyvauti konkurse „Tapk euro superžvaigžde“.

Tinklavietė, artėjant grynųjų pinigų keitimui, buvo nuolat gausiai lankoma, o daugiausia lankytojų – daugiau kaip 1 mln. – ji sulaukė 2001 m. gruodžio mėn. ir 2002 m. sausio mėn. Tinklavietei teko svarbus kampanijos rėmėjos vaidmuo; ypač ji pagelbėjo partnerystės programai, kuriai, be teikiamų viešųjų ryšių ir spaudos programos, ji tapo nedaug kainavusiu informacijos platinimo kanalu.

SPAUDOS VEIKLA IR VIEŠIEJI RYŠIAI

Informacinės kampanijos „Euro 2002“ svarbiausią dalį sudariusiems viešiesiems ryšiams ir spaudos programai buvo būdinga koordinuota veikla, kuri praplėtė žiniasklaidos bei visuomenės žinias apie naujuosius banknotus ir monetas.

Buvo parengtas „iki starto likusio laiko skaičiavimo kalendorius“. Jame konkrečiomis dienomis buvo pateikiama žiniasklaidai teikiama patikima informacija. Septynioms svarbiausioms datoms, kurių pirma buvo 365 dienos iki euro įvedimo (2001 m. sausio 1 d.), o paskutinė – 1 diena iki euro įvedimo (2001 m. gruodžio 31 d.), buvo parengti žiniasklaidai skirtos informacijos rinkiniai. Kiekvieną rinkinį sudarė įvairi rašytinė ir aiškinamoji medžiaga, pavyzdžiui, lankstinukai ir kompaktiniai diskai. Jie buvo išsiuntinėti maždaug 300 nacionalinės ir tarptautinės žiniasklaidos atstovų ryšiams daugiausia euro zonoje.

Taip pat buvo surengta keletas kampanijos konferencijų, įvykusių vienuolikoje iš dvylikos euro zonos šalių. Kiekviena konferencija subūrė nacionalinius veikėjus, kad atkreiptų dėmesį į nacionalinius grynųjų pinigų keitimo aspektus ir pagrindinių pramonės šakų, įskaitant finansų, mažmeninės prekybos ir kelionių sektorius, vykdomus parengiamuosius darbus. Iš dalies kelių žinomų asmenų dalyvavimas lėmė, kad kiekviena konferencija sulaukė didelio žiniasklaidos dėmesio ir įrodė esanti veiksmingas bendravimo kanalas.

Viena viešųjų ryšių veiklos sritis buvo skirta vyresniems kaip aštuonerių ir jaunesniems kaip dvylikos metų vaikams ne tik dėl to, kad jiems buvo būtina susipažinti su naująja valiuta, bet ir dėl to, kad jie galėtų atlikti svarbų vaidmenį perduodami informaciją savo tėvams ir kitiems šeimos nariams. Konkurso prizininkai, 24 „Euro superžvaigždės“, 2001 m. gruodžio 31 d. buvo pakviesti į ECB surengtą apdovanojimo ceremoniją Frankfurte. Pažiūrėję muzikinį vaidinimą, kuriame atgijo konkurso „Tapk euro superžvaigžde“ plakato herojai, iš tuometinio ECB pirmininko Willem F. Duisenberg rankų nugalėtojai gavo dovanų specialias kiaules taupykles, ant kurių buvo pavaizduota eurų banknotų serija, ir po nešiojamą kompiuterį.

Be „Euro superžvaigždės“ renginio, kuriam grynųjų pinigų keitimo išvakarėse buvo surengta speciali spaudos konferencija, ECB taip pat suorganizavo kitus du renginius. Vienas jų – spaudos konferencija 2001 m. kovo 1 d. Joje buvo apibrėžtos pagrindinės kampanijos temos ir paskelbtas kampanijos šūkis. Kitas renginys, taip pat spaudos konferencija, įvykęs 2001 m. rugpjūčio 30 d., sulaukė labai didelio žiniasklaidos dėmesio. ECB pirmininkas pirmą kartą parodė tikruosius eurų banknotus. Kadangi iki tos dienos apsaugos požymiai buvo griežtai laikomi paslapyje, konferencija sulaukė milžiniško dėmesio: joje dalyvavo daugiau kaip 500 žurnalistų, 39 filmavimo komandos ir gausybė TV stočių tiesiogiai transliavo šį įvykį iš Frankfurto *Neue Oper*. Viso pasaulio laikraščiuose buvo atspausdinti du vaizdai iš šio renginio: viename jų Willem F. Duisenberg laiko rankose žvaigždę, kurioje sudėti eurų banknotai, o kitame – ECB *Eurotower* pastatą juosiantis ir banknotus vaizduojantis plakatas.

Internete vykusio vaikų konkurso plakatas „Tapk euro superžvaigžde“.

ŽINIASKLAIDOS KAMPANIJA

Ji buvo matomiausia eurui skirtos informacinės kampanijos dalis. Ją sudarė trys pagrindiniai elementai: internetinė reklama, nacionalinės ir tarptautinės žiniasklaidos kampanijos. Jos tikslas buvo užtikrinti, kad mažiausiai 80 proc. euro zonos gyventojų bent 2,5 karto pamatytų kiekvieną reklamą, ypač daug dėmesio skiriant namų šeiminkėms ir pagyvenusiems žmonėms.

Buvo vadovaujama žmonių nuoseklaus susipažinimo plėtimo strategija, pasitelkiant reklamos „protrūkius“, kuriuos sudarė septynios televizijos reklamos ir aštuonios spausdintos reklamos, pirmą kartą pasirodžiusios 2001 m. rugsėjo pabaigoje. Paskutinė reklamos banga nuvilnijo 2002 m. vasario mėn. Joje vėlgi buvo pabrėžiami banknotų apsaugos požymiai ir baigiama kampanija. Iš viso per televiziją reklama buvo parodyta daugiau negu 10 000 kartų, o euro zonos leidiniuose nuo 2001 m. rugsėjo mėn. iki 2002 m. vasario mėn. pasirodė beveik 800 informacinių lapelių.

Be euro zonoje organizuotos žiniasklaidos kampanijos vyko ir tarptautinė kampanija, skirta kitų Europos, Azijos, Šiaurės Amerikos ir Lotynų Amerikos šalių tikslinėms auditorijoms. Kiekviename regione buvo norima pasiekti 10–20 proc. aukštesniojo visuomenės sluoksnio (pagal išsilavinimą ir pajamas) bei galimus keliautojus į euro zoną. Šiuo tikslu tarptautiniuose laikraščiuose ir žurnaluose, pavyzdžiui „The Financial Times“ ir „Time“, buvo spausdinamos reklamos. Taip pat tiek elektroniniu, tiek spausdintu pavidalu buvo iškabinti plakatai euro zonos oro uostuose ir Londono Hitrou (Heathrow) oro uoste greta skrydžio metu pateikiamos informacijos.

Kampanijos metu buvo naudojama įvairiausia medžiaga, įskaitant:

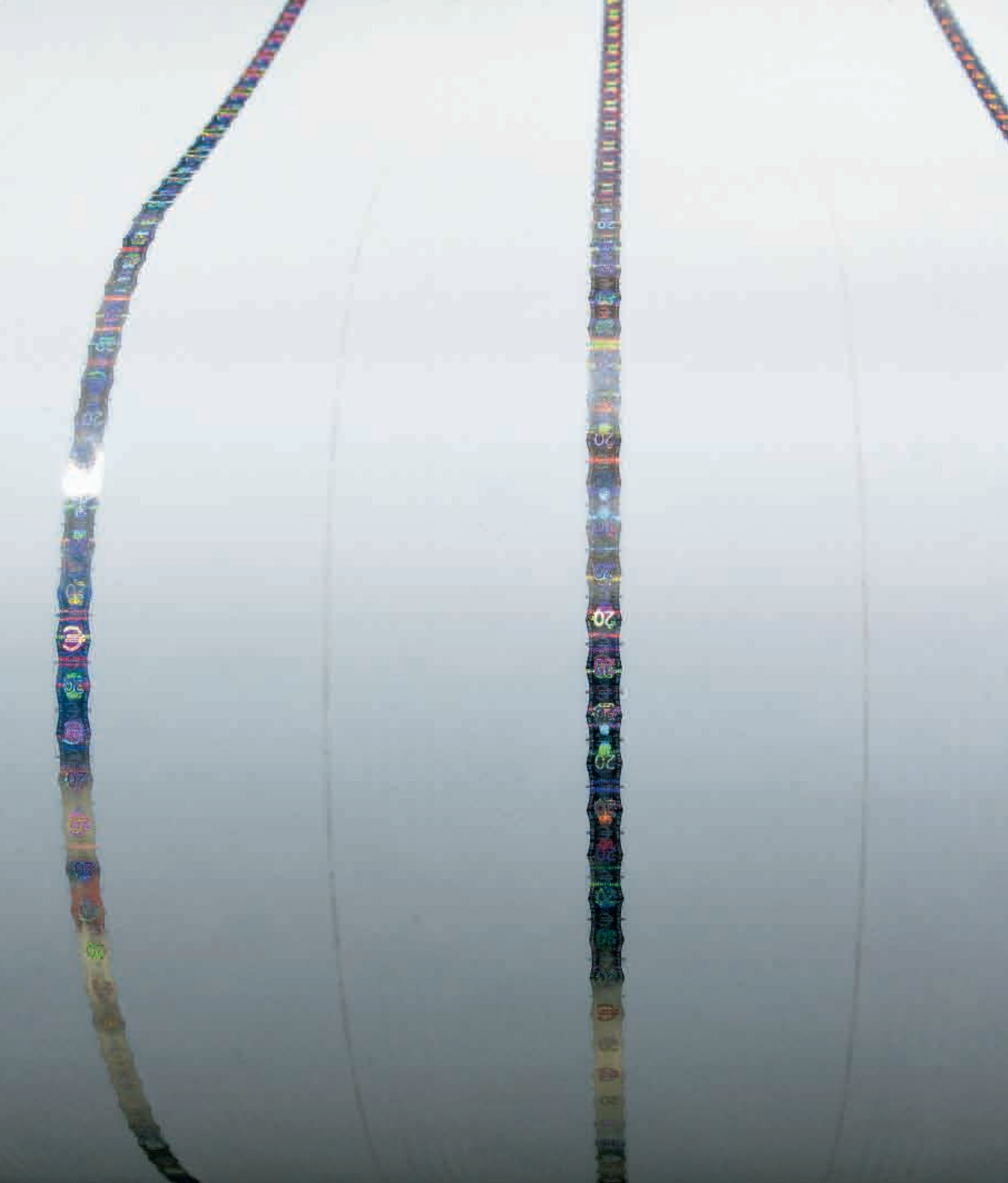
- plačiam visuomenei skirtą informacijos rinkinį apie eurų banknotus ir monetas – jame buvo pateikti faktai apie naujųjų grynųjų pinigų išvaizdą, nominalus ir grynųjų pinigų keitimo detales;
- mokomąją medžiagą kasininkams, pardavėjams ir pan. išmokyti. Kiekviename rinkinyje buvo kompaktinis diskas, brošiūra ir vaizdo įrašas su išsamia informacija, kaip atpažinti autentiškus eurų banknotus;
- spausdintos reklamos seriją – joje buvo teikiama informacija apie tai, kaip atpažinti eurų banknoto hologramą ir vandens ženklą;
- visuomenei skirtą lankstinuką, išdalytą daugumai euro zonos namų ūkių. Iš viso jų buvo pagaminta 17 mln. ir 18 skirtingų variantų, drauge su originaliomis kopijomis papildomomis 12 kalbų, skirtų ne euro zonos gyventojams.

This section displays a collection of informational brochures for the Euro. The top row shows the English version with the slogan "the EURO. OUR money" and a grid of Euro coins. Below it are two Chinese versions. The left Chinese version features the slogan "欧元，我们的货币" and includes a grid of Euro coins. The right Chinese version features the slogan "欧元，我们的货币" and includes a grid of Euro banknotes. The brochures contain various sections such as "KEY FACTS", "SECURITY FEATURES", "THE EURO AND YOU", and "欧元，我们的货币".

Visuomenės informavimo lankstinukas anglų ir kinų kalbomis.

This section displays three promotional posters for the Euro campaign. Each poster features the slogan "the EURO. OUR money" in a speech bubble. The first poster shows a man in a hat holding Euro banknotes. The second poster shows a woman with a horse. The third poster shows a group of people on a beach with Euro banknotes. Each poster includes a small image of Euro banknotes and a QR code.

Kampanijos plakatai.

6 SKYRIUS

EURŲ BANKNOTŲ APSAUGOS POŽYMAI

Ant eurų banknotų popieriaus prispaudžiamos holograminės juostelės.

Eurų banknotų ir monetų išvaizda buvo svarbi informacinės kampanijos „Euro 2002“ dalis. Naujieji pinigai buvo plačiai reklamuojami, tad netrukus žmonės galėjo greitai atpažinti skirtingo nominalo banknotus ir monetas. Be to, kampanijos metu daugiausia dėmesio buvo skirta banknotų apsaugos požymiams. Tiek visuomenė, tiek profesionalūs grynųjų pinigų tvarkytojai turėjo žinoti apie šiuos požymius, kad galėtų atpažinti tikrą banknotą.

Banknotai gaminami taikant sudėtingą spausdinimo technologiją, o apsaugos požymiai padeda juos lengvai atskirti nuo padirbtų banknotų. Eurų banknotus galima patikrinti įvairiais būdais. Kai kurie vartotojai tikrina požymius, kuriuos galima matyti plika akimi, pavyzdžiui, vandens ženklą. Kiti, ypač mokėdami grynaisiais prekybos centre arba gaudami gražą, tikrina, ar banknoto popierius šiugžda ir yra standus ir ar kai kuriose vietose juntamas spausdinto paviršiaus nelygumas.

Kasininkai ir pardavėjai, naudodamiesi ultravioletinės šviesos lempa, gali patikrinti ir kitus požymius. Eurų banknotuose yra ir keli slapti požymiai, kuriuos gali aptikti prekybos automatuose ir centriniuose bankuose naudojamuose greitai veikiančiuose rūšiavimo automatuose esantys davikliai. Sudėtingiausius paslėptus požymius gali patikrinti tik centriniuose bankuose naudojami moderniausi davikliai. Apie tokius požymius žino keli daviklių gamintojai. Todėl labai mažai tikėtina, kad centriniai bankai atsitiktinai grąžintų į apyvartą iš bankų ar mažmenininkų gautus padirbtus banknotus.

Skirtingo nominalo banknotuose naudojami skirtingi apsaugos požymiai: mažo nominalo (5 €, 10 € ir 20 €) priekinėje banknotų pusėje naudojama holograminė juostelė, antroje pusėje – blizganti juostelė, o didelio nominalo (50 €, 100 €, 200 € ir 500 €) priekinėje banknotų pusėje naudojamas holograminis fragmentas, antroje pusėje – spalvą keičiantis nominalo skaičius.

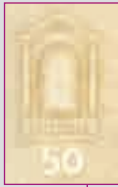
Kadangi pinigų padirbinėtojai paprastai nusitaiko tik į tam tikrus banknoto požymius ir ne visada sėkmingai, vartotojai visada turėtų patikrinti kelis apsaugos požymius pačiuopindami banknotą, jį apžiūrėdami ir pakreipdami. **APČIUOPKITE** – tai susiję su apčiuopiamais požymiais. **PAŽVELKITE** – tai susiję su požymiais, kurie matomi pakėlus banknotą prieš šviesą. **PAKREIPKITE** apima tuos požymius, kurie „juda“ arba kurių spalva keičiasi. Naudodami paprastas priemones, kasininkai gali patikrinti daugiau požymių. Visi skelbiami eurų banknotų apsaugos požymiai toliau yra pavaizduoti.

APČIUOPKITE

- *Popierius*
Pajuskite – banknotų popierius šiugžda ir yra standus.
- *Spausdinto paviršiaus nelygumai*
Pajuskite spausdinto paviršiaus nelygumus pirštu.

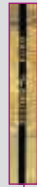
Vandens ženklas

Pakelkite banknotą prieš šviesą ir pamatysite blankų atvaizdą ir banknoto vertės skaičių.

Apsauginis siūlelis

Pakelkite banknotą prieš šviesą ir pamatysite per visą banknotą skersai einančią tamsią liniją.

Pačiupinėkite banknotą

Pačiupinėkite banknoto popierių. Jis turi šiugždėti ir būti standus. Perbraukite per priekinę banknoto pusę pirštu ir pajusite, kad kai kuriose vietose dažų sluoksnis yra storesnis.

Holograma

Pakreipkite banknotą. Ant 50 €, 100 €, 200 € ir 500 € banknotų esančioje hologramoje matyti banknoto vertės skaičius ir langas arba vartai.

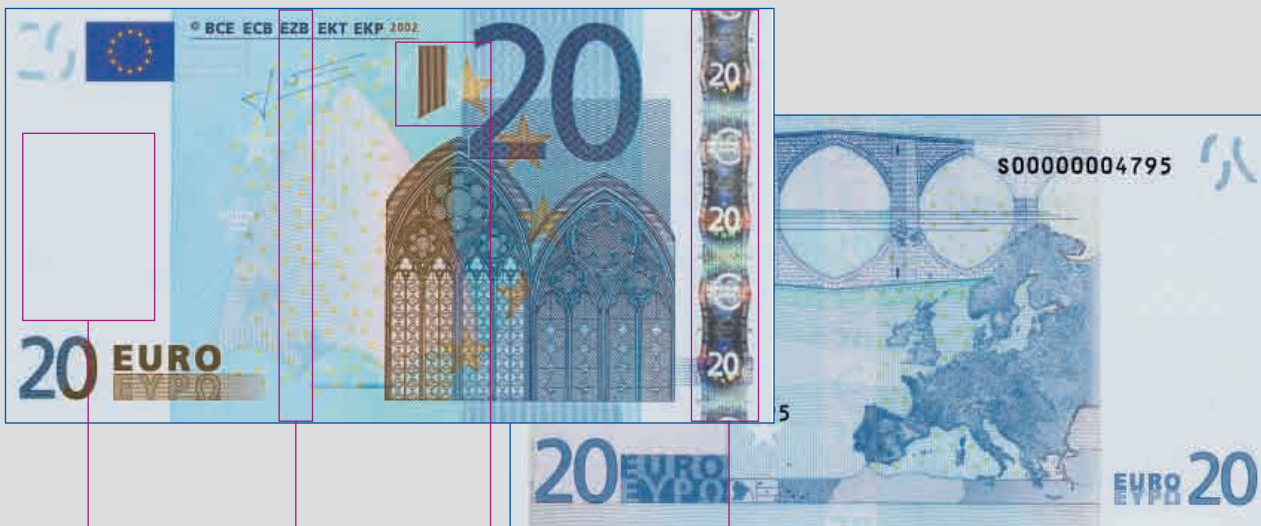
Spalvą keičiantis skaičius

Pakreipkite 50 €, 100 €, 200 € arba 500 € banknotą. Skaičiaus spalva pasikeis iš violetinės į gelsvai žalią ar rudą.

PAŽVELKITE

- **Vandens ženklas**
Pakelkite banknotą prieš šviesą ir pamatysite vandens ženklą. Banknotą padėjus ant tamsesnio paviršiaus, šviesios banknoto dalys patamsėja. Tai ypač gerai matyti vandens ženkle – nominalo skaičiuje.
- **Sutapimo ženklelis skaičius**
Pakelkite banknotą prieš šviesą – viršutiniame banknoto kampe abiejose pusėse išdėstyti skaičių fragmentai tiksliai susijungia ir suformuoja nominalo skaičių.
- **Perforuotos skylutės**
Pakelkite banknotą prieš šviesą – holograminėje juostelėje arba fragmente išvysite iš perforuotų skylių sudarytą simbolį €.

Vandens ženklas
Pakelkite banknotą prieš šviesą ir pamatysite blankų atvaizdą ir banknoto vertės skaičių.

Apsauginis siūlelis
Pakelkite banknotą prieš šviesą ir pamatysite per visą banknotą skersai einančią tamsią liniją.

Pačiupinėkite banknotą
Pačiupinėkite banknoto popierių. Jis turi šiugždėti ir būti standus. Perbraukite per priekinę banknoto pusę pirštu ir pajusite, kad kai kuriose vietose dažų sluoksnis yra storesnis.

Holograma
Pakreipkite banknotą. Ant 5 €, 10 € ir 20 € banknotų esančioje hologramoje matyti banknoto vertės skaičius ir euro simbolis €.

PAKREIPKITE

- *Holograminis fragmentas (50 €, 100 €, 200 € ir 500 € banknotai)*
Pakreipkite banknotą ir pamatysite, kad holograminis vaizdas keičiasi: nominalo skaičius virsta langu ar vartais, ir atvirkščiai.
- *Holograminė juostelė (5 €, 10 € ir 20 € banknotai)*
Pakreipkite banknotą ir pamatysite, kad holograminis vaizdas keičiasi: nominalo skaičius virsta simboliu €, ir atvirkščiai. Pakraščiuose mažomis raidėmis užrašytas banknoto vertės skaičius.
- *Spalvą keičiantys dažai (50 €, 100 €, 200 € ir 500 € banknotai)*
Pakreipkite banknotą – banknoto vertės skaičiaus spalva keičiasi iš violetinės į gelsvai žalią arba rudą.
- *Blizganti juostelė (5 €, 10 € ir 20 € banknotai)*
Pakreipkite banknotą. Pamatysite aukso spalvos juostelę. Joje nurodytas vertės skaičius ir simbolis €.

PATIKRINKITE SU ULTRAVIOLETINE LEMPA

- Švytėjimas ultravioletinėje šviesoje
Ultravioletinėje šviesoje:
 - popierius nešvyti;
 - matyti raudoni, mėlyni ir žali į popierių įterpti plaušeliai;
 - ES vėliava yra žalia, o žvaigždės juose – oranžinės;
 - ECB pirmininko parašas yra žalias;
 - priekinėje banknoto pusėje švyti pavaizduotos didelės žvaigždės ir maži apskritimai, kitoje pusėje – žemėlapis, tiltas ir nominalo skaičius.

PATIKRINKITE SU DIDINAMUOJU STIKLU

- Mikrotekstas
Mikrotekstas yra keliose banknoto vietose.
Norint jį išžiūrėti, jums prireiks didinamojo stiklo.
Mikrotekstas yra aiškus, raidės – nesusiliejusios.

AR ŽINOTE, KAD?

- Banknotus netinkamai naudojant, kai kurie jų požymiai gali išnykti. Pavyzdžiui, netyčia išskalbtas banknoto popierius ultravioletinėje šviesoje gali švytėti. „Apčiuopkite–pažvelkite–pakreipkite“ testu dar kartą patikrinkite, ar banknotas tikras.
- Ant eurų banknotų yra arba Willem F. Duisenberg, ECB pirmojo pirmininko, arba 2003 m. lapkričio 1 d. jį pakeitusio Jean-Claude Trichet parašas. Banknotai galioja ir su vienu, ir su kitu parašu.

7 SKYRIUS

POKYČIAI DABAR IR ATEITYJE

Nuo eurų banknotų įvedimo 2002 m. pradžioje jų apyvarta – tiek kiekis, tiek vertė – labai padidėjo ir yra ženklų, kad 2006 m. pabaigoje nemaža dalis – net 15 proc. visų apyvartoje cirkuliuojančių eurų banknotų vertės – cirkuliavo už euro zonos ribų. Kadangi visuomenės pasitikėjimo eurų banknotais stoka galėjo kelti pavojų jų, kaip mokėjimo priemonės, funkcijai, ECB nuo pat pradžių stebėjo grynųjų pinigų tiekimo ir apyvartos – tiek banknotų kiekio, tiek jų kokybės – pokyčius. Stebėdamas nacionalinių centrinių bankų atsargų lygius ir koordinuodamas tarptautinius banknotų pervedimus dideliais kiekiais iš nacionalinių centrinių bankų, kuriuose susikaupė per didelis jų kiekis, į nacionalinius centrinius bankus, kuriuose banknotų trūksta, ECB užtikrino, kad banknotų paklausa būtų veiksmingai patenkinta visose vietose bet kuriuo metu tiek euro zonoje, tiek už jos ribų.

Eurosistema ne tik užtikrina, kad visi atspausdinti banknotai būtų vienodos geros kokybės, bet ir kad centrinių bankų saugyklas paliekančių banknotų kokybė būtų gera. Dėl nusidėvėjimo ar sutepimo suprastėjusi apyvartoje cirkuliuojančių banknotų kokybė galėtų reikšti, kad, pavyzdžiui, šių banknotų nepriims prekybos automatai. Jei tokie banknotai nebūtų pašalinami, būtų sunkiau aptikti padirbtus banknotus. Todėl nacionaliniuose centriniuose bankuose eurų banknotų apdorojimui naudojamiems greitai veikiantiems rūšiavimo automatams, kurie per sekundės dalį gali atpažinti banknotą ir patikrinti jo būklę, buvo nustatyti bendri minimalūs leistinos banknotų kokybės standartai. Prireikus nacionaliniai centriniai bankai ėmėsi priemonių užtikrinti, kad tam tikro nominalo banknotai jiems būtų grąžinami dažniau ir jie galėtų iš apyvartos išimti susidėvėjusius banknotus.

Be to, Eurosistema atidžiai stebi naujus pokyčius organizuojant grynųjų pinigų ciklą, kuriuos inicijuoja komerciniai bankai. 2002 m. su grynųjų pinigų priėmimo ir išdavimo automatų gamintojais ir Europos kredito sektoriaus asociacijomis buvo susitarta dėl bendrų minimalių bendrųjų nurodymų

dėl banknotų kokybės ir tikrumo nustatymo. Grynųjų pinigų priėmimo ir išdavimo bankomatai yra klientų naudojami įrenginiai, kurie gali automatiškai priimti, apdoroti ir išduoti banknotus. Bendrieji nurodymai užtikrina, kad, prieš išleidžiant banknotus į apyvartą, būtų patikimai patikrintas banknotų tikrumas ir tinkamumas apyvartai. 2004 m. gruodžio mėn. šie bendrieji nurodymai buvo papildyti dokumentu „Padirbtų eurų banknotų aptikimo ir tinkamų naudoti eurų banknotų rūšiavimo, kurį atlieka kredito įstaigos ir profesionalūs grynųjų pinigų tvarkytojai, sistema“. Šiame dokumente nustatytas reikalavimas, kurio turi laikytis bankai ir grynųjų pinigų gabenimo įmonės, išleisdami į apyvartą iš savo klientų per grynųjų pinigų priėmimo ir išdavimo bankomatus arba profesionaliems naudotojams skirtus banknotų tvarkymo aparatus gautus banknotus. Naujoji sistema dar labiau sumažina riziką, kad bankai per klaidą gali išleisti į apyvartą padirbtus banknotus. Vienas iš būdų tai pasiekti – leisti bankams ir grynųjų pinigų gabenimo įmonėms naudoti tik tuos grynųjų pinigų priėmimo ir išdavimo automatus bei banknotų tvarkymo aparatus, kuriuos sėkmingai patikrino centrinis bankas.

Euro raida sėkminga, o Eurosistema įgavo svarbios banknotų bei monetų įvedimo ir jų apyvartos valdymo patirties. Šia patirtimi bus pasinaudota įvedant grynuosius eurus naujosiose ES narėse. Nuo 2007 m. eurai pamažu pakeis nuo 2004 m. gegužės 1 d. į ES įstojusių dvylikos šalių nacionalines valiutas: Bulgarijos, Kipro, Čekijos, Estijos, Vengrijos, Latvijos, Lietuvos, Maltos, Lenkijos, Rumunijos, Slovakijos ir Slovėnijos. Pirmoji iš šių dvylikos šalių prie euro zonos prisijungė Slovėnija (2007 m. sausio mėn.).

Kadangi euro valiuta – tvirta ir ja plačiai prekiaujama, ji tapo patraukliu taikiniu padirbinėtojams. Vis dėlto padirbti banknotai sudaro tik labai mažą dalį iš visų 11 mlrd. apyvartoje cirkuliuojančių eurų banknotų. Siekdama numatyti padirbinėtojų veiksmus, Eurosistema nuolat stebi banknotų padirbinėjimo situaciją ir naujoves spausdinimo ir reprodukcijų

2004 m. ECB pirmininkas Jean-Claude Trichet simboliškai sveikina dešimt naujų ES narių ECB.

gaminimo srityse, taip pat kuria naujus apsaugos požymius ir naujus banknotų gaminimo metodus.

Apsaugos požymis pradeda „senti“ vos tik išleidžiama banknotų serija – akivaizdu, kad laikui bėgant padirbinėtojų žinios apie apsaugos požymius gerėja. Todėl, banknotams apyvartoje pabuvus kelerius metus, banknotus leidžiančios įstaigos paprastai banknotų serijas patobulina, t. y. pagerina.

Iš tiesų jau rengiamasi naujai eurų banknotų serijai. Juose bus panaudoti nauji apsaugos požymiai, bet visais kitais aspektais tai bus dabartinės serijos tęsinys: banknotų nominalai bus tie patys (nuo 5 € iki 500 €), o banknotų dizainas bus pagrįstas dabartine dizaino tema „Europos amžiai ir stiliai“, todėl juos iš karto bus galima atpažinti.

Pirmame naujosios serijos kūrimo etape buvo sudarytas saugumo kriterijų sąrašas. Siekiant

sukurti vartotojams patogius banknotus, su kuriais paprasta elgtis parduotuvėse ir kitose vietose, kuriuos paprasta patikrinti plika akimi ir automatų davikliais, buvo konsultuojamasi su įvairiomis banknotų vartotojų grupėmis. Kitas etapas – darbinis tinkamumo patvirtinimas. Šio etapo metu tikrinamas apsaugos požymių atsparumas nusidėvėjimui ir kiti kokybės veiksniai, taip pat jų tinkamumas gamybai dideliu mastu.

Dar prireiks šiek tiek laiko naujesiems eurų banknotams sukurti ir pagaminti. Jie bus išleisti į apyvartą nuosekliai, per kelerius metus. Jų išleidimo į apyvartą seka ir laikas priklausys nuo to, ar bus sukurti nauji apsaugos požymiai ir kokia bus banknotų padirbinėjimo situacija. Tikimasi, kad pirmieji nauji banknotai pasirodys šio dešimtmečio pabaigoje.

© Europos centrinis bankas, 2007 m.

ADRESAS

Kaiserstrasse 29
D-60311 Frankfurtas prie Maino, Vokietija

PAŠTO ADRESAS

Postfach 16 03 19
60066 Frankfurtas prie Maino, Vokietija

TELEFONAS

+ 49 69 1344 0

INTERNETO SVETAINĖ

www.ecb.europa.eu

FAKSAS

+49 69 1344 6000

TELEKSAS

411 144 ecb d

NUOTRAUKOS

Deutsche Bundesbank
Europos Bendrija
Europos centrinis bankas

ISBN: 978-92-899-0330-1 (internete)

